

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maruša Šinkovič

Simulacija realnosti in pojmovanje sreče – blodnje ali kulturna ideologija?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maruša Šinkovič

Mentorica: doc. dr. Karmen Šterk

Simulacija realnosti in pojmovanje sreče – blodnje ali kulturna ideologija?

Diplomsko delo

Ljubljana, 2014

Simulacija realnosti in pojmovanje sreče – blodnje ali kulturna ideologija?

Posamezniki ne doživljamo realnosti v njeni čisti obliki, temveč živimo v simulirani realnosti, dojemamo jo skozi prizmo kulturne ideologije in skozi v naprej skonstruirane obrazce, ki smo jih naučeni v obdobju primarne in sekundarne socializacije. Diplomsko delo je odraz moje dileme glede tako imenovanega pristnega dožemanja sveta, v katerem živimo, ugotoviti želim kako je realnost dandanes prezentirana ter kako jo posamezniki doživljajo. V povezavi s tem se osredotočam tudi na pojem sreče, ki je dandanes vodilo in cilj v življenju vsakega posameznika, vendar pa je sreča pojmovana kot nekaj, kar v resnici nima globlje vrednosti, je le površinska in namišljena ter posledično tudi kratkotrajna. Kaj torej posameznike po njihovem mnenju osrečuje in zakaj, ali gre le za v naprej skonstruirane obrazce in potemtakem simulacijo realnosti, ki je idealizirana? Ali je mogoče potemtakem skozi bolezenska stanja tako imenovanih blodnjavih motenj realnost doživljati »edino pravilno«? Posamezniki z blodnjavimi motnjami so tisti, ki drugače vidijo realnost, povsem neidealizirano, brez olepšav in po mojem mnenju bolj »pristno.« Tistim, ki teh motenj nimamo, pa je svet predstavljen skozi idealizirane obrazce, ki narekujejo kako je treba živeti, da boš srečen.

Ključne besede: simulacija, realnost, kulturna ideologija, sreča, parafrenija, blodnje.

Simulation of reality and the concept of happiness – delusions or cultural ideology?

No individual perceives reality in its pure form, we live it like it's our own simulation, we look at it through a prism of cultural ideology and forms, which have been taught to us in our primary and secondary stage of socialisation. This paper expresses my dilemma towards the so called genuine perception of the world in which we live in. My goal is to discover how the reality nowadays is presented and how people comprehend it. In addition to that I'm also concentrating on the term happiness which is a very widely used guideline and objective in the lives of each individual, but is actually just a thought, sculpted by words, shallow in its own way, and therefore expires in a short period of time. What is it then, what brings these people joy and why? Is it just a blueprint of an artificially made ideal reality? Is it then possible to see through this fake ideal if one is mentally ill? In my opinion, persons with what is known as the delusional disorder, see the world differently, they see it without its decorations, unidealized, pure. And for all of us who don't have this disorder the world is nothing but a sham facade, covering up the ugly, gray construction underneath that presents a teacher, giving us so called real advice on how to be happy.

Key words: simulation, reality, cultural ideology, happiness, Paraphrenia, delusions.

Kazalo

1	UVOD.....	5
2	TEORETIČNA OPREDELITEV OBRAVNAVANIH POJMOV.....	7
2.1	REALNOST.....	7
2.2	SIMULACIJA.....	10
2.3	SREČA.....	11
2.4	(KULTURNA) IDEOLOGIJA.....	12
2.5	BLODNJAVE MOTNJE – PARAFRENIJA.....	14
3	KAJ POSAMEZNIKE OSREČUJE?.....	16
4	JE REALNOSTI (LE) SIMULACIJA, KI PREZENTIRA KULTURNO IDEOLOGIJO?.....	19
4.1	OSEBNOST KOT TEMELJNI DEJAVNIK PRI INTERPRETACIJI REALNOSTI VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA.....	24
5	ANALIZA OPRAVLJENIH ANKET.....	28
5.1	ZASTAVLJENE HIPOTEZE.....	28
5.2	METODA IN POSTOPEK.....	29
5.3	PRIMERJAVA DOBLJENIH REZULTATOV.....	30
6	SKLEPNE UGOTOVITVE.....	32
7	LITERATURA.....	34
	PRILOGA A: ANKETNI VPRAŠALNIKI.....	36

1 *Uvod*

V diplomskem delu bom obravnavala dojetanje realnosti in pojmovanje sreče, zanima me predvsem posameznikovo dojetanje sveta ter njegovo mnenje o tako imenovani simulaciji realnosti in ali je le-ta možna – jo morda celo živimo ali pa je le fikcija? Skozi teoretičen del bom skušala to simulacijo realnosti in pojmovanje sreče predstaviti z vidika kulturne ideologije ter z vidika blodenj, kaj od tega dejansko kreira naše izkustvo, lahko govorimo o idealizaciji dejanskega stanja ali morda celo o blodnjah, ki se jih pravzaprav sploh ne zavedamo.

Lotila se bom analize tiste realnosti, ki je dosegljiva tako imenovanemu povprečnemu pripadniku družbe (Berger in Luckmann 1988, 27), kako jo on izkusi ter kako na to izkustvo vplivajo teoretične konstrukcije intelektualcev oziroma tistih, ki kreirajo ideje in postavljajo ideološke kriterije. Menim, da posamezniki ne doživljamo realnosti v njeni čisti obliki, temveč živimo v simulirani realnosti, dojemamo jo skozi prizmo kulturne ideologije in skozi v naprej skonstruirane obrazce. Po Baudrillardu (Gane 1993, 166) naj bi ideja simulacije simulirala vsaj nekakšno trganje ali dramatiziranje principa realnosti in njene upodobitve. Na tem mestu se bom dotaknila tudi definiranja tako imenovanih blodnjavih motenj, natančneje motnje, imenovane parafrenija. Značilnosti te motnje so v kontekstu tematike, ki jo želim obravnavati, zato sem se odločila deloma navezati to blodnjo na osnovni kontekst diplomskega dela – morda le kot paradoksalno primerjavo – ter v navezavi na pojmovanje realnosti oblikovala smiselno celoto.

Nadalje bom na podlagi izkustva povprečnega pripadnika družbe predstavila njegovo interpretacijo in pojmovanje sreče. Biti srečen je dandanes vodilo in cilj v življenju vsakega posameznika, vendar pa je sreča pojmovana kot nekaj, kar v resnici nima globje vrednosti, je le površinska in namišljena ter posledično tudi kratkotrajna. Njena interpretacija je posledica samega razumevanja okolja, v katerem posameznik živi in v katerem je odraščal. Dojetanje in izkustvo realnosti je namreč odvisno od primarne in sekundarne socializacije, skozi kateri se posameznik priuči na kak način interpretirati dogajanje in svet okoli njega.

V prvem delu bom na podlagi analize sekundarnih virov oblikovala neko smiselno in teoretično podkrepljeno celoto, obravnavala bom torej dojetanje realnosti in pojmovanje

sreče, ki sta predstavljena skozi oči družboslovcev in ostalih avtorjev ter tudi na način, kot leto dojemam sama. V drugem delu pa bom obravnavala anketne vprašalnike, ki sem jih tekom raziskovanja obravnavane tematike predala naključno izbranim posameznikom različnih starostnih skupin in izobrazbe ter analizirala in med seboj primerjala pridobljene odgovore. Nalogo bom zaključila s smiselno zaokroženo sklepno mislijo, ki jo bom oblikovala na rezultatih, dobljenih tekom raziskovanja in zbiranja podatkov ter lastni interpretaciji le-teh. V navezavi s teoretično podkrepjenimi tezami iz prvega dela naloge bom tako potrdila ali ovrgla prehodno zastavljene hipoteze.

2 Teoretična opredelitev obravnavanih pojmov

Kot prvo je za lažje razumevanje potrebno razjasniti nekaj osnovnih pojmov, na katerih bo poudarek v nadaljevanju. Za to opredelitev se bom oprla na Slovar slovenskega knjižnega jezika, kot relevanten vir informacij pri razlagi pojmov.

Realnost: »resničnost, stvarnost« (SAZU 2014).

Simulirati: »delati, da je določeno izmišljeno ali lažno stanje, dejanje videti resnično« (SAZU 2014).

Sreča: »razmeroma trajno stanje velikega duševnega ugodja, kar povzroča veliko duševno ugodje // naključje, okoliščine, ki vplivajo na ugoden izid, potek česa« (SAZU 2014).

Kultura: »skupek dosežkov, vrednot človeške družbe kot rezultat človekovega delovanja, ustvarjanja // lastnost človeka glede na obvladovanje, uporabljanje splošno veljavnih načel, norm, pravil pri vedenju, ravnanju« (SAZU 2014).

Ideologija: »sistem idej, izražen v raznih oblikah družbene zavesti, tak sistem kot vodilo za politično, družbeno ravnanje« (SAZU 2014).

Blodnje: »zmota, zabloda, tavanje, iskanje // zmotna, dokazom nedostopna prepričanost o čem neresničnem« (SAZU 2014).

Na podlagi teh opredelitev bom oblikovala teoretičen del diplomskega dela, seveda pa je razlaga v Slovarju slovenskega knjižnega jezika le ena izmed mnogih, ki pa je za našo kulturo najbolj relevantna. V nadaljevanju se bom oprla tudi na druge opredelitve nekaterih drugih avtorjev ter na osnovi teh oblikovala lastno mnenje ter smiselno zaključila v celoto.

2.1 Realnost

Realnost je pojem, za katerega obstaja veliko različnih razlag in definicij, pravzaprav celo toliko, kolikor je ljudi na svetu. Je neka neomajna predpostavka, ki jo posameznik lahko ohranja ali z neodobravanjem ali s kompromisom, realno velja za neko mejno točko, ni neka

objektivnost stvari ali dogodkov, temveč je točka, kjer teorija nima učinka. Nobena realnost torej ne more biti podprta s teorijo, ki bi stremela kam drugam kot pa k objektivnosti, realnost nikoli ni objektivna (Baudrillard v Gane 1993, 122–123). Vsakdanje življenje je neka realnost, ki jo posamezniki različno živijo in posledično različno interpretirajo, zato ima za njih subjektiven pomen skladnega sveta. Ta svet, ki predstavlja vsakdanje življenje za povprečne pripadnike družbe ni le neka samoumevna realnost, ki kreira subjektivno realnost posameznikovega življenja, ampak pravzaprav nastaja v posameznikovem mišljenju in delovanju, ki ta svet vzdržujeta kot realnost. Temeljno v vsakdanjem življenju posameznika pa je »objektivizacija subjektivnih procesov (in pojmov), iz katerih je zgrajen intersubjektivni zdravorazumski svet« (Berger in Luckmann 1988, 27–28).

Posameznikova zavest potuje skozi različne stopnje in področja realnosti, kar torej predpostavlja, da posameznikov svet sestavljajo številne realnosti. Ob prehodu od ene k drugi doživimo nekakšen šok, ki ga lahko razumemo kot preusmeritev pozornosti iz ene sfere na drugo. Dober primer prehoda med dvema realnostima je prehod iz sanj v tako imenovano pravo življenje, torej v primeru, ko se zbudimo, doživimo ta šok. Vendar pa kljub številnim realnostim po Bergerju in Luckmannu le ena predstavlja realnost kot »par excellence«, to je **realnost vsakdanjega življenja**. Njena pomembnost ji daje pravico do naziva najvišja realnost, saj je aktivnost posameznikove zavesti največja ravno v vsakdanjem življenju, kjer le-ta zavest zavaja na najboljše in najintenzivnejši način (Berger in Luckmann 1988, 29).

Realnost vsakdanjega življenja se posamezniku prikazuje na različne načine oziroma v različnih stopnjah. Berger in Luckmann govorita o realnosti vsakdanjega življenja kot o (Berger in Luckmann 1988, 29–32):

- **urejeni realnosti**, saj so pojavi v posameznikovem vsakdanjem življenju urejeni v vzorce, za katere imamo občutek, da so neodvisni od posameznikovega doživetja ter, da so nam na nek način vsiljeni kot neizogibno. S tem se realnost vsakdanjega življenja posamezniku predstavlja kot že objektivizirana. Pri tem ima veliko vlogo jezik, ki zaznamuje elemente posameznikovega življenja ter ga predstavlja z določenimi objekti, za katere se predpostavlja, da so pomembni,
- **organizirani okoli dveh elementov**, kot o realnosti tukaj in zdaj, ki predstavlja osnovo posameznikove pozornosti do realnosti vsakdanjega življenja – »tukaj mojega telesa in

zdaj moje sedanjosti« (Berger in Luckmann 1988, 30). Ta dva elementa predstavljata območje posameznikovega dojetanja okolja, v katerem deluje, sta bistvo in nuja. Seveda pa obstajajo še območja, ki so stranskega pomena in so stvar izbire, to so območja potencialnega zanimanja, katera se posameznik lahko odloči analizirati ali pa ne, gre torej za oddaljena območja, za katera ve, da obstajajo, vendar ne predstavljajo neke nuje za osebno delovanje,

- **intersubjektivnem svetu**, ki ga posameznik deli z drugimi in ravno ta intersubjektivnost pomembno ločuje realnost vsakdanjega življenja od ostalih realnosti. Posameznik se zaveda, da je ta svet tudi za ostale ljudi enako realen kot za njega, prav tako pa brez interakcij in komunikacije z drugimi posamezniki v realnosti vsakdanjega življenja pravzaprav ne more obstajati,
- **samoumevni realnosti**, za obstoj katere zadostuje že njena sama prisotnost in ne zahteva dodatnega preverjanja, saj velja za samoumevno dejanskost, ki je preprosto tukaj. O realnosti sveta sicer lahko dvomimo, vendar moramo ta dvom potlačiti, če želimo sovpadati z rutinsko eksistenco v vsakdanjem življenju. Vendar pa ima ta realnost več vidikov in prav vseh ne moremo razumeti povsem mehanično, saj se na določenih področjih srečujemo tudi z različnimi problemi. Dejstvo pa je, da dokler se rutine v posameznikovem vsakdanjem življenju odvijajo povsem nemoteno, jih dojemamo kot nekaj neproblematičnega. Kar pa ima tudi svoj konec, do tega pa pride v primeru, ko kontinuiteto prekine nek problem – ko torej naletimo na območje nemehanskega. Na tem mestu nastopi razum. Zdrav razum posamezniku da vedeti, kako problematično območje pretvoriti v neproblematično ter tako ponovno vzpostaviti stabilno stanje, saj je prav razum tisti, ki ga posameznik deli z ostalimi v samoumevnih rutinah realnosti vsakdanjega življenja.

Njuna zadnja teza govori o tem, na kar se tudi sama osredotočam, torej o ideološko konstruirani realnosti vsakdanjega življenja, ki predvideva in zapoveduje rutinskost ter zavrača dvom in nestrinjanje, njen cilj pa je reprodukcija množice zadovoljnih posameznikov, ki živijo srečno življenje, se posledično ne upirajo ter tako ne ogrožajo prevladujoče ideologije.

2.2 Simulacija

Simulacija je predmet raziskovanja že veliko časa ter v različnih disciplinah in v zadnjih letih je pridobila še dodatno pozornost. To bi lahko prispevalo k pomanjkanju teorij, ki bi omogočile razlago in napovedovanje obnašanja kompleksnih sistemov. Poleg tega se zdi, da je simulacija, po mnenju nekaterih, kot alternativa za raziskovalne metode, ki ne zagotavljajo prepričljive podpore za določene raziskovalne teme. Hkrati pa epistemološki status simulacije ostaja nejasen. To na primer velja za njen odnos do dveh temeljnih epistemoloških konceptov, to sta resnica in razum in na podlagi tega se zdi vredno razmisliti o pogojih uporabe simulacije kot o uspešnem raziskovalnem orodju. Termin simulacija pa je mogoče uporabiti v več različnih smislih oziroma pomenih, lahko rečemo, da ima nek tehničen pomen ter več nekoliko bolj tako imenovanih popularnih pomenov. Eden izmed teh bi lahko bil, da se pojem simulacija nanaša na predvidevanje nekega pojava brez njegove dokazane dejanskosti oziroma realnosti (Guetzkow 1962, 1–2).

Predpostavljamo, da je svet, v katerem danes živimo, realen, resničen, razumljiv. Vendar, ali je res tako? Ko govorimo o simulaciji in simulakrih, se lahko opremo na eno po mojem mnenju temeljnih del o tej tematiki, to je delo Jeana Baudrillarda, *Simulacija in simulaker* (1999). Simulacijo razume kot nekakšen nenadni izbruh, je povsod in nikjer, v trenutku, ko je posameznik mnenja, da se zaveda simuliranosti realnosti, pravzaprav sploh več ni del te simulacije. Bistvo simulacije je, da se je posameznik ne zaveda (Baudrillard v Gane 1993, 166), gre torej za nekakšno »imaginarno razmerje med individui in njihovimi realnimi eksistenčnimi pogoji, neka celota predstav, praks in zavestnih ter nezavednih obnašanj« (Althusser v Vovelle 2004, 10–11).

Baudrillard skuša v svojem delu dokazati (ne)obstoj realnosti, razvija teorije simulacije današnje družbe in vsega, kar se v njej dogaja. Kot primer navede prisposodbo simulacije, Borgesovo zgodbo o cesarjevem naročilu upodobitve podrobnega zemljevida Cesarstva in vseh ostalih do takrat odkritih delov sveta. Končni izid je tako natančen, da pokrije celotno takrat znano ozemlje. Toda to je zgodba preteklosti – danes je ravno obratno, danes simulacija ne nastane po nečem, ampak pred nečim, je predhodnica simulakrov, je »generiranje skozi modele realnega brez izvora ali realnosti: hiperrealnega« (Baudrillard 1999, 9). Toda ne smemo enačiti simuliranja s pretvarjanjem. Ključna razlika pri teh dveh

pojmih je namreč ta, da pretvarjanje pomeni hlinjenje, da nekaj kar imamo, nimamo, simulirati pa pomeni ravno obratno, da hlinimo, da nekaj kar v bistvu nimamo, imamo. Dober primer tega je bolezen – če se pretvarjaš, da imaš neko bolezen, lahko preprosto ležeš v posteljo in hliniš da jo imaš. Če pa simuliraš bolezen, pa ustvariš simptome in s tem na nek način prikličesh bolezen.

Vse oblike, ne glede na to, za katere predmete, dejanja, stanja, itd. gre, so dandanes okužene s simulativnostjo, delujejo po vsesplošnih načelih komunikacije in informiranja, ki pa niso nič drugega kot simulacija. Nobena stvar nima več pravilne in originalne biti, vse deluje le kot indikator transformacije sveta (Baudrillard v Gane 1993, 144). In tu se postavi vprašanje o razliki med resničnim in lažnim, med realnim in imaginarnim. Kako lahko vemo, ali je nekaj res ali ne? Odgovor je preprost – ne moremo vedeti zagotovo.

2.3 Sreča

Sreča je nek abstrakten pojem. Vsak posameznik jo po svoje interpretira, vsakega osrečujejo različne stvari, a kljub subjektivnosti obstajajo neki temeljni pojmi, za katere je mogoče reči, da posebejajo srečno življenje, to so ljubezen, prijateljstvo, zdravje, užitek. Dandanes je sicer že tako, da ima subjektivnost le majhen delež pri pojmovanju sreče, saj družbeno-kulturno-ideološki obrazci sugerirajo, kaj bo posameznika osrečilo, kaj mora na sebi spremeniti, v katera področja vložiti več truda, kakšen je recept za tako imenovano srečno življenje ter česa se je potrebno izogibati.

Povsem jasno je, da je namen in želja posameznika, da postane neodvisen od zunanjega sveta, kar lahko doseže z iskanjem zadovoljitev v svoji notranjosti, torej v psihičnih procesih. Ta namen postane še bolj izrazit v primeru, ko se posameznikovo sovpadanje z realnostjo prične rahljati, takrat zadovoljitve črpa iz iluzij, za katere pa se zaveda, da so iluzije, vendar se kljub njihovem odklonu od resničnosti posameznik ne pusti motiti ali celo odpovedati užitku. Področje izvora teh iluzij je področje fantazijskega življenja. V obdobju, ko se je pojem realnost kot tak ter njegov smisel še razvijal, je bilo preizkušanje realnosti pravzaprav nepriporočljivo, za smisel življenja je takrat veljala izpolnitev težko izvedljivih želja. Kaj bi torej lahko pričakovali drugega, kot pa da posameznik išče srečo na tistem mestu, kjer jo je

že doživel. Vendar pa ima ta tehnika seveda tudi svoje slabosti, saj posameznik ne pomisli, da bi morda poslušal kakšno drugo za doseganje sreče. Programa, ki je posamezniku vsiljen s strani načela ugodja, namreč postati srečen, pa v nobenem primeru ni mogoče izpolniti, vendar pa ta program hkrati narekuje, da prizadevanja izpolniti ga na kakršenkoli način posameznik kljub temu ne sme opustiti, še več, pravzaprav ga niti ne more opustiti (Freud 2001, 28–31).

Antropologija sreče in kulturna perspektiva v empiričnem preučevanju sreče se zdita kot bolj ali manj prepričljivi kritiki in dopolnitvi kvantitativnim pristopom za raziskovanje sreče. Sreče ne obravnavata v univerzalnih kategorijah, ampak kot kulturno in historično specifični družbeni konstrukt. Pomemben prispevek k razumevanju sreče je tudi Foucaultova teorija sreče kot historični a priori možne izkušnje (Zevnik 2011, 289). Sreča je analizirana kot kulturno in historično enotna izkušnja v sodobni zahodni kulturi, s tem pa, za razliko od ostalih perspektiv, ki srečo obravnavajo kot subjektivno izkušnjo, Foucaultova teorija omogoča analizirati srečo v širšem smislu, predpostavlja, da so naše individualne izkušnje sreče vedno določene še (in predvsem) s kulturnimi, družbenimi, političnimi in etničnimi strukturami okolja, v katerem živimo (Zevnik 2011, 289). Odkrili so, da »človek postane nevrotičen zato, ker ne more prenesti mere odrekanja, ki mu ga nalaga družba s svojim kulturnim idealom. Iz tega so sklepali, da bi odprava oziroma znatno zmanjšanje teh zahtev pomenila povratak k možnostim sreče« (Freud 2001, 36).

2.4 (Kulturna) ideologija

Koncept ideologije se je izoblikoval iz konteksta zgodnjih bojev proti fevdalizmu in tradicionalnim aristokratskim družbam. Ti boji so bili zelo prisotni v obdobju razsvetljenstva v 18. stoletju, ki je bilo tudi filozofsko in kulturno spodbudno in takrat se je koncept ideologije prvič prav izoblikoval. Takratni koncept je predstavljal dve plati oziroma aspekta, ki ju je zastopal, prvi je bil aspekt znanosti o idejah, ki je temeljil na globokem zaupanju v sam razlog, drugi aspekt pa je predstavljal ideologijo kot kritično orožje, uporabljeno v boju proti zastarelim družbenim režimom. Oba aspekta pa sta bila neizpodbitno povezana. Kritični koncept ideologije navaja, da je proti-ideologija vse, kar se pojavlja kot tradicionalnost in kar

ne vodi do napredka, je koncept, ki se uporablja kot zagovor razlogu, kritizira vse ideje, ki niso usmerjene k napredku in ne nadzorujejo narave v prid človeštvu. Instrumentalnost ideologije je antropocentrična in subjektivna. Razlog postane pomočnik produkcije, ideologija pa njegovo orožje (Larrain 1994, 10).

Univerzalistična teorija *kulturne identitete* si prizadeva prikazati zgodovino kot univerzalno, unilinearno in logično zaporedje, značilno za določeno kulturno območje (čeprav se historični pristop do neke mere pravzaprav tudi nagiba k zgodovini kot brezciljnemu in segmentiranemu procesu, ki je brez univerzalne smeri poteka). Paradoksalno pa prav te historično specifične teorije o kulturni identiteti le-to prikazujejo kot ahistorično, kot specifično pojavnost in spiritualnost, ki označuje nepremostljivo raznolikost med posamezniki in nacijami (Larrain 1994, 7). Marx je tisti, ki je razvil koncept ideologije v kompleksnem smislu, z namenom, da neposredno prikaže nove oblike družbene dominacije in izkoriščanja. Čeprav je dosegel prvo pomembno kontekstualizacijo pomena ideologije, vse od znanosti pa do specifičnih popačenj, pa je kljub temu ohranjal in vzdrževal verovanje v razlog ter potrebo po kritičnosti teh idej, ki so, kar se zadeva resničnih družbenih problemov, postavljale ovire na poti emancipacije. Vloga ideologije je pomoč pri reprodukciji kontradiktorne realnosti v prid vladajočemu razredu, vendar pa ideologija sama ni produkt zarote vladajočega razreda, ki bi si prizadeval preslepiti množice, prav tako tudi ni arbitrarna inovacija zavesti. Prej bi lahko rekli, da je pravzaprav spontano in dodelano prizadevanje soočiti se z oblikami zatiranja in protislovij, katere izvora in posledično rezultatov prikrivanja in reprodukcije kontradikcije ter zatiranja je pravzaprav nemogoče ugotoviti (Larrain 1994, 10–13).

Ideologija ostaja nekakšna izkrivljena misel, ki si prizadeva prikriti realnost, pri tem pa ne prikrije le oblike razredne dominacije, temveč tudi ostale oblike neenakosti, kot so rasna, spolna in kolonialna zatiranja. Ker odnosi med temi dimenzijami niso vedno artikulirani, pa vendarle obstaja možnost obstoja dvoličnih teorij, ki po eni strani odkrivajo in so kritične ter so po drugi strani ideološke. Postmodernost je ideologija, ki nekako zajezi psihološko nelagodje modernosti. Seveda se kapitalisti ne rabijo ukvarjati s takšnim nelagodjem, pravzaprav ne rabijo sploh ničesar vedeti o njem, saj je vse, kar pravzaprav počnejo, zaščiteno skozi ideologijo in posledično nikoli vprašljivo. Prav tako so moderne teorije ideološko naravnane, ker s pretiranim poudarjanjem različnosti in diskontinuitete pomagajo

zamegliti splošne elemente človečnosti v konstrukciji drugih. In to je pravzaprav ravno nasprotno razumevanju kulturne identitete kot primerljivega jedra, ki ne more biti predrugačeno oziroma ne more sprejemati novih prispevkov. Ideološkost teorij vsebuje zavračanje potrditev svojih lastnih pozicij, saj dvomijo v resničnost vrednosti vseh ostalih teorij, vendar pa hkrati zavračajo pripovedi o lastni relevantnosti. Paradoksalno pri vsem skupaj pa je, da se osnovni koncept ideologije, ki je prvotno nastal z namenom, da poveže razlog in glavne projekte modernosti, lahko kot kritično orožje obrne proti temu. Ne v osnovnem smislu kot da razlog postane ideologija, temveč v bolj specifičnem smislu, da s tem, ko spoštuje izvirne mehanizme pravzaprav podaljšuje prikrivanje rasnih in kolonizacijskih zatiranj (Larrain 1994, 17–18).

Prevladujoča ideologija razvitega sveta predstavlja posameznika kot najvišjega gospodarja svojega življenja, ki lahko svobodno določa vsako podrobnost. V današnji družbi ni potrebno izbirati le med izdelki, od posameznika se namreč pričakuje, da na svoje celotno življenje gleda kot na en sam ogromen skupek odločitev, možnosti izbire ter s tem potešitev želja, ki naj bi posameznika osrečile. Prevladujoča ideologija narekuje, da se je potrebno kar naprej odločati, kakšno življenje posameznik želi in ga bo živel (Salecl 2011, 7).

2.5 Blodnjave motnje – Parafrenija

Blodnje ali paranoidne ideje so subjektivno izdelane in napačne konstrukcije, sklepi ali ocene realnosti, v katere bolnik brez dvoma verjame in se ne ozira na to, kar večina pojmuje za pravilno ali napačno, prav tako zavrača tudi vse potencialne dokaze o njegovi zmoti ter prepričanja, ki so splošno sprejeta v posameznikovem kulturnem okolju. Blodnjava motnja je stanje, za katerega je »značilna prisotnost ene ali več nebizarnih blodenj z relativno odsotnostjo preostalih psihopatoloških simptomov in znakov« (Psihatrija 2014). Tematike teh blodenj so povsem različne, vendar so zmeraj takšne, ki bi bile dejansko možne v resničnem življenju, na primer občutek, da posameznika nekdo preganja, da mu je partner nezvest, da med ljudmi velja za posebej pomembnega in tako naprej. Zanimivo je tudi to, da so posamezniki, diagnosticirani kot blodnjavi, pravzaprav videti kot vsi ostali, tudi obnašajo se povsem običajno. Okrnjeno je le funkcioniranje na tistem področju, kjer se blodnjava

motnja pojavlja, za kaj pa je potrebno precej časa, da se le-to pravzaprav sploh diagnosticira (Psihijatrija 2014).

Parafrenija je motnja, ki je sicer zelo redka, vendar se pojavlja. Izraz je uvedel Emil Kraepelin, pri spoznavanju in oblikovanju simptomov te motnje pa mu je pomagal tudi slovenec Alfred Šerko. Po Kraepelinu (Psihijatrija 2014) so za parafrenijo značilne štiri kategorije oziroma oblike:

- ***Paraphrenia systematica***, kjer gre za podobnost s paranojo, a so pri parafreniji prisotne še halucinacije,
- ***Paraphrenia expansiva***, kjer gre za prisotnost ekspanzivnih idej, pojavi se pa le pri ženskah,
- ***Paraphrenia confabulans***, kjer gre za prisotnost preganjalnih in ekspanzivnih idej, ki so posledica neresničnih dogodkov iz preteklosti,
- ***Paraphrenia phantastica***, kjer gre za prevlado slušnih halucinacij, nesistematiziranih blodenj ter različnih fantastičnih doživetij.

Za parafrenijo kot motnjo pa je na splošno značilno, da bolniki nimajo motenj mišljenja, čustvovanja in hotenja, intelektualna, delovna sposobnost, spomin ter socialno vedenje ostajajo enaki, vendar pa je svet parafrenikov paradoksalna kombinacija vzporednega doživljanja realnega in fantastičnega sveta, v katerem je bolnik dobro socialno adaptiran (Psihijatrija).

Značilnosti obravnavane motnje sovpadajo z eno izmed hipotez, na katerih temelji pričujoče diplomsko delo, to je dojemanje realnosti povsem neidealizirano in brez olepšav. Posamezniki, diagnosticirani z omenjeno motnjo, dojemajo realnost morda celo veliko bolj pristno, kot jo dojemajo posamezniki brez motenj, saj je ne vidijo skozi oči kulturne ideologije, ki kreira obrazce, po katerih so se njeni pripadniki primorani ravnati. Kljub dovoljenim manjšim odstopanjem je v osnovi delovanje neke družbe in kulture postavljeno v določene okvirje, v nek program, ki je predstavljen kot najboljši za posameznika, najboljši za družbo. Vendar pa za z blodnjami obbolele posameznike ta program ni veljaven. In ravno zaradi tega sem mnenja, da ti posamezniki realnost dojemajo bolj pristno, kot golo dejstvo, takšno, kot je dejansko v svojem bistvu. Torej povsem brez maske, brez krinke, brez kostuma

in brez olepšane oblike, kot jo množicam brez lastnega kritičnega mišljenja prezentira ideologija vladajoče kulture.

»Z realnostjo se ne da živeti, zato je treba z njo pretrgati vse stike, če hočeš biti vsaj v nekem smislu srečen« (Freud 2001, 29). Freud predstavi dva pogleda oziroma možni reakciji na to, prva je, da posameznik realnosti obrne hrbet, druga pa, da posameznik preoblikuje svojo realnost, jo opusti in zgradi drugo, v kateri bodo opuščena vsa nelagodja iz prvotne ter nadomeščena z načeli, ki so v skladu s posameznikovimi željami. Vendar pa, kdor v uporu in obupu izbere drugo reakcijo, doživi popoln pokop, saj je objektivna realnost zanj premočna. Postane lahko blodnjavec, ki pa bo pri poskusu uveljavljanja svoje nove realnosti ostal sam. Vendar pa ne glede na to, kako posamezniki sprejemajo to objektivno dejavnost, se vsak posameznik kdaj pa kdaj vede kot paranoik v smislu, da del realnosti, ki ga ne more sprejeti, preprosto popravi s pomočjo oblikovanja neke želje, nato pa to blodnjo prenese v realnost. Vendar pa te blodnje seveda ne prepozna nihče, ki jo prakticira tudi sam in je v njej udeležen (Freud 2001, 29).

3 Kaj posameznike osrečuje?

»The secret to happiness is low expectations« (Barry Schwartz 2005).¹

Kaj za posameznika predstavlja pojem sreča? Ne moremo ga razumeti kot nekaj univerzalnega, saj vsakemu posamezniku srečo prinesejo drugačne dobrine. Kljub temu pa družba predpostavlja določena načela, ki naj bi definirala srečo, to so zdravje, ljubezen, prijateljstvo, premoženje, a ne glede na vse je sreča nekaj relativnega.

Izkušnja sreče se v zahodni kulturi vzpostavi šele v 17. oziroma 18. stoletju, nastala pa bi naj iz krščanske izkušnje, ki je njena predhodnica. Nastanek pojava sreča lahko navežemo na problematizacijo pozitivnega občutenja in afirmacijo vsakdanjega življenja – ključen moment je trenutek, ko se ta dva aspekta povežeta in začneta konstruirati primarni ideal človekove eksistence, posledično le-ta postane dosegljiv s posameznikovim delovanjem in prizadevanji

¹Več v video posnetku na strani TED, dostopnem preko povezave, navedene na koncu diplomskega dela.

(Zevnik 2011, 291–292). Ta moment je v 17. stoletju pripeljal do dominirajoče izkušnje, ki pa se od predhodne krščanske (izvirni greh itd.) razlikuje v vseh glavnih vidikih, skupno imata le to, da obe izhajata iz polja krščanstva, kar primarno izkušnjo sreče tudi označuje kot nekakšno religiozno izkušnjo sreče. Nekoliko kasneje se razvije sekundarna izkušnja sreče, ki naj bi bila temelj tako imenovani sodobni sreči. V kontekstu razsvetljenske logike se iz primarne religiozne izkušnje sreče prvo odstranijo vsi religiozni aspekti, s čimer sekundarna izkušnja sreče temelji na racionalnosti, ki naj bi posamezniku omogočala preseči individualni interes pri konstruiranju sreče. Razsvetljenski utilitaristični princip je najbolj izražen v motu »najboljše je tisto delovanje, ki prinaša največjo srečo največjemu številu ljudi« (Zevnik 2011, 293). Historični a priori izkušnje sreče je torej konstruiran v dveh stopnjah – primarnem, religioznem izkustvu sreče in sekundarnem, razsvetljskem izkustvu sreče.

Dejstvo je, da ima vsak posameznik unikaten dedno zaznamovan odnos do užitka, bolečine, stresa, itd. Vendar pa, koliko je dejansko ta dejavnik dednosti odločilen? Če bi obstajal tako imenovan gen za srečo (tako kot je kje celo mogoče zaslediti, da naj bi obstajali tudi geni za homoseksualnost, zločine, fanatizem, ki pa so seveda le fikcija), bi bile stvari veliko lažje. Vsakdanje življenje posameznika več ne bi bila neka kaotična zgodba, ki se razvija glede na okoliščine, v katerih se posameznik znajde, temveč bi bilo le-to točno načrtano. Zapisano bi bilo v posameznikovem DNK, vsak bi torej bil deležen določene stopnje zadovoljstva, ki ne bi bila odvisna od dejavnosti v okolju. S tem bi se izognili skrbem, ki so posledica tako imenovane svobodne izbire in naključnih dogodkov, saj bi bil vsak posameznik dedno nagnjen k določeni stopnji sreče ali nesreče (Bruckner 2004, 162).

Kot pravi Bruckner je velika skrivnost sreče ta, da je nikakor ni mogoče opredeliti na določene recepte, kako jo doseči oziroma kdaj se bo pojavila in kdaj ne, sestavine za recepte lahko »združimo v optimalni sveženj, vendar presega vse po vrsti, ne pusti se niti omejiti niti opredeliti in se razkroji kot krilo metulja, takoj ko mislimo, da smo jo dosegli« (Bruckner 2004, 163). Vsakdanje življenje posameznika ima neko strukturo obljube prihodnosti, definitivno pa ne strukturo fiksnega programa. To seveda spremlja neko vznemirjenje negotovosti, ki je posledica svobodnega poteka življenja, je negotovo in polno pričakovanj in prav to vznemirjenje je vrednota, ki presega rednost užitka, zapisanega v posameznikovi biologiji, presega fikcijo sreče. Ali ne bi bilo torej veliko boljše dati prednost zgodbi življenja

brez umetno dosežene sreče, ki bi pa bila polna preobratov in presenečenj, kot pa sreči brez vsakršne zgodbe (Bruckner 2004, 163)?

Ali so bogati vzor sreče? Velikokrat je slišati, da je denar eden ključnih faktorjev na poti do sreče, vendar gre pri bogastvu le za materialne dobrine, o katerih pa ima vsak posameznik povsem subjektivno mnenje. Govorimo lahko o dveh nasprotujočih si stereotipih, eden predstavlja bogataše kot srečne posameznike, ki imajo vse, kar si lahko poželijo, drugi pa predstavlja bogataše kot nesrečne posameznike, saj je vse kar imajo le materilna dobrina, s katero si ne morejo kupiti pristnih čustev, ljubezni, prijateljstva, zdravja, zadovoljstva. Tako sreča kot denar sta abstraktna pojma, oba predstavljata neko celoto potencialno možnih užitkov. Z denarjem lahko posameznik na videz posreduje stvari, ne da bi ga pri tem obremenjevala materialnost, s tem sproža srečo, ki nastopi kot posledica menjave. Vendar pa je ta sreča zelo kratkotrajna, nastopi v trenutku, ko lahko z denarjem razpolagamo, vendar pa kmalu usahne, ko je ta menjava opravljena. Problem nastopi, ker se denar predstavlja kot način življenja sam po sebi, je kot nekak nadomestek užitku, ki je napačno interpretiran kot sreča. Posameznik, ki želi preveč stvari naenkrat, na koncu ostane brez vsega, saj bogastvo sproža nenasitno željo, strast in obsedenost, ki si jo posameznik napačno razlaga kot brezmejno zadovoljstvo in življenje brez skrbi (Bruckner 2004, 181–184).

Vprašanje, kaj je pravzaprav bistvo človekovega življenja se postavlja že zelo dolgo. Morda na to vprašanje zadovoljivega odgovora pravzaprav sploh ni. Zato je veliko lažje, če se osredotočimo na to, kaj posamezniki s svojim ravnanjem predstavljajo kot namen in bistvo njihovega življenja, kaj torej oni od njega zahtevajo in kaj si prizadevajo doseči. Odgovora na to pa pravzaprav ne moremo zgrešiti – ljudje stremijo k sreči, želijo postati srečni in ostati srečni. Stremljenje k sreči pa ima seveda dva aspekta, en je pozitiven in en negativen, saj posameznik po eni strani želi, da se bolečina ne bi pojavljala, po drugi strani pa si želi, da bi doživljal intenzivne občutke ugodja. Sreča kot taka v svojem bistvu in ožjem pomenu pa se nanaša le na drug aspekt. Tako imenovan program načela ugodja skrbi za duševni aparat že od posameznikovega rojstva naprej. Vendar pa bi lahko rekli, da namen biti srečen pravzaprav sploh ni primarna lastnost človeške rase. Za to, kar v temelju imenujemo sreča, lahko rečemo, da »izhaja iz nenadne zadovoljitve skrajno nakopičenih potreb in je po svoji naravi mogoče le kot epizodičen fenomen« (Freud 2001, 23–24).

Ideja o srečnem življenju se je razvila v razsvetljenstvu, družbe so si prizadevale za vsesplošno srečo, zato so posamezniki začeli voditi nekakšne sezname nesreč, ki bi jih bilo potrebno odstraniti iz vsakdanjega življenja. Vendar pa bolj kot si posameznik prizadeva izbrisati nesrečo, daljši je njegov seznam in obljubljena sreča, h kateri vsak neizpodbitno stremi, se vedno bolj oddaljuje – posledično se vsak posameznik trudi doseči recept za srečno življenje pravzaprav kar celo življenje! Sreča slepi celotno družbo, ki se trudi, da bi odsevi sreče dosegli vse njene kotičke in, da bi sreča postala edina dobrina, ki bi nekaj veljala. Večina živi na način, ki ne zadovolji vseh želja, posamezniki so razočarani, saj se jim dozdeva, da nikoli niso tako ljubljeni, kot bi si želeli, niso nagrajeni za delo tako, kot bi si želeli, in tako naprej (Bruckner 2004, 192–197). Vendar pa se pojavlja nov problem. V dobi, kjer prevladuje kapitalizem, prevladuje tudi platonsko zadovoljstvo in posledično je jasno razumevanje nesreče izginilo. »Nesreča tako osvaja in zavzema vse, kar ni užitek, kar ni čisti užitek, in napreduje tako, da si prilašča stanja in čustva, ki jih z njo prej nismo povezovali« (Bruckner 2004, 198).

4 Je realnosti (le) simulacija, ki prezentira kulturno ideologijo?

Socializacija je proces, ki se nikoli ne konča, posameznik se uči skozi celo življenje, to pa ogroža internalizirano subjektivno realnost. Zato mora vsaka družba razviti načine, kako bo vzdrževala realnost ter uravnotežen odnos med objektivno in subjektivno realnostjo vsakdanjega življenja. Primarna socializacija je tisto obdobje posameznikovega življenja, ki poskrbi za ponotranjenje realnosti, katera velja za neogibno in nujno v posameznikovem življenju. To ponotranjenje velja za uspešno, če posameznik občutek neogibnosti ohranja skozi celo življenje in delovanje v nekem okolju. Vendar pa lahko kljub temu pride do nepredvidljivih mejnih situacij, ki ogrozijo ta posameznikov občutek neogibnosti, zato te možnosti vsekakor ne gre zanemariti. Ta ogroženost postane intenzivnejša predvsem na stopnji sekundarne socializacije, ki velja za nekoliko bolj umetno ter posledično bolj ranljivo kadar gre za nepredvidljive mejne situacije realnosti. Kajti realnost, ki jo posameznik

ponotranji skozi sekundarno socializacijo, ni tako globoko zakoreninjena in je posledično bolj dovzetna za premestitev kot tista iz primarne socializacije (Berger in Luckmann 1988, 137–138).

Obstajata dva splošna tipa vzdrževanja realnosti vsakdanjega življenja, to sta rutinsko in krizno reševanje (Berger in Luckmann 1988, 138). Prvo je namenjeno vzdrževanju ponotranjene realnosti vsakdanjega življenja, drugo pa vzdrževanju realnosti v mejnih/kriznih situacijah, vendar pa gre pri obeh za prakticiranje na osnovi enakih družbenih procesov. Realnost vsakdanjega življenja je torej prakticirana v rutinskih dejanjih, kar pa je tudi bistvo institucionalizacije, prav tako se le-ta neprestano prakticira v medsebojnih odnosih med posamezniki v družbi. Družbeni procesi so tisti, ki v začetni fazi posameznikovega življenja poskrbijo za ponotranjenje realnosti ter jo potem tudi vzdržujejo. Osnovno dejstvo, ki ga družba vzdržuje pa je, da mora biti posameznikova subjektivna realnost nujno skladna z družbeno in kulturno določeno objektivno realnostjo (Berger in Luckmann 1988, 138–139). Na tem mestu torej preidem na eno osnovnih tez, ki jih skozi diplomsko delo zagovarjam in jih skušam utemeljiti, posameznikova realnost je pravzaprav simulacija, ki interpretira realnost, je produkt kulturne ideologije in se projicira skozi v naprej skonstruirane obrazce. Posledično je tudi subjektivna realnost posameznika omejena na stopnjo in obliko, ki je določena s strani objektivne, družbeno-kulturno-ideološko določene realnosti.

Papineu (Papineu 1987) meni, da je realnost neodvisna od mišljenja posameznikov v konceptualnem smislu, torej ne obstaja povezava med dojetjem posameznika ter dejanskim stanjem, saj je dojetje sveta povsem nekaj drugega kot pa svet sam po sebi. Razlaga, da realizem določata dve plati, prva je teza, da je realnost neodvisna od tega, kako jo posamezniki reprezentirajo in sodijo, vedno namreč obstaja tveganje, da posameznikovo mišljenje svet napačno dojema in interpretira. Zato realizem potrebuje drugo plat, to je epistemološka teza, po kateri se sooči s skepticizmom in pokaže, da je to nevarnost razhajanja med mišljenjem in realnostjo možno preprečiti (Papineu 1987, ix–x). Ponovno se torej lahko vrnemo na prej omenjenega Baudrillarda, ki poda nekaj nazorno prikazanih primerov, ki podpirajo njegovo teorijo. Realnost vsakdanjega življenja je, kot že omenjeno, povsem subjektivno naravnana in interpretirana, ki jo vsak posameznik doživlja na svoj način. Vsaj zdi se mu, da jo doživlja na subjektiven način, vendar pa ni nujno tako.

Red simulakra bi po Baudrillardu (Baudrillard 1999) lahko razdelili na tri dele – prvi red je **ponaredek**, drugi red je **produkcija** in tretji red je **simulacija**. Prvi red je postavil v obdobje renesanse, kjer je postala očitnejša razlika med urbanim in kmečkim, drugi red je postavil na začetek moderne, kjer se družba začne odmikati od narave in simulacija postane bolj vezana na družbo in ne več na naravo, tretji red pa je popoln izbris meje med realnim in imaginarnim in svet postane, kot se je izrazil Baudrillard, hiperrealen – bolj realen od realnega. Ne moremo več ločiti, kaj je realnost in kaj je njena tako imenovana kopija, vse se zlije v eno in simulacija na nek način prevlada nad realnim oziroma se z njim izenači. Znanost proizvaja simulakre takrat, ko nekaj opredeli in to opredeljeno ohrani kot prvotno ter s tem skuša predstavljati nekaj, kar ne obstaja – simulira. Tako torej živimo v svetu, ki je nenavadno podoben originalu, podoben je realnemu svetu, vendar so stvari v njem podvojene, živimo v simuliranem svetu in se zaradi njegove identičnosti tega niti ne zavedamo (Baudrillard 1999).

Baudrillard se ukvarja z veliko primeri. Kot prvo omeni Boga in njegov obstoj ter pomen **ikonografije**. Sprašuje se, ali ikone sploh še ohranjajo bistvo, saj so vse le simulakri, ki predstavljajo Boga in h katerim se obračamo, ko potrebujemo božjo pomoč. Ikonografijo umešča v drugi red simulakov (Baudrillard 1999).

Omenja tudi **etnologijo**, za katero trdi, da že s tem, ko nekaj opredeli in skuša ohraniti v prvotni obliki (kar pa je nemogoče, saj že ob samem odkritju le-temu odvzame pristnost), ustvarja simulakre. Kot primer navede indijansko ljudstvo Tadase, ki živi v osrčju filipinske džungle. Odkrili so jih pred nedavnim in antropologi so odločili, da jih ne bodo preučevali ter jih bodo vrnili prvotnemu, primitivnemu načinu življenja. Toda kljub temu, da jih skrijejo pred očmi javnosti ter jih pustijo v njihovem okolju, so jih že s samim odkritjem oskrunili, postali so simulakri, ki jih je ustvarila etnologija (Baudrillard 1999).

Loti se tudi kritike **kapitalizma**, kjer se posveti primeru Watergate in prikrivanju škandala oziroma skrivanje kapitalizma v imenu moralnosti. Zastavi si tudi vprašanje o realnosti zakona. Ali je zakon le simulacija? Baudrillard ugotavlja da je, in sicer, da spada v drugi red simulakov. Nato si zastavi še vprašanje zločina – ne moremo vedeti, ali je nek zločin le simulacija ali ne, saj so posledice identične. To skuša pojasniti s primeri smrti slavnih oseb, kot so Kennedy, Marilyn Monroe in Hitler. Vsi so umrli, ker so predstavljali nekaj realnega in njihovi nasledniki so le simulakri, skušajo biti oni vendar niso resnični (Baudrillard 1999).

Podrobneje se posveti **Disneylandu** za katerega trdi, da je popoln model vseh vrst zapletenih simulakrov. Ta imaginarni svet ljudem nudi toplino, nežnosti in užitke, je simulacija otročjega in s tem skuša prikriti, da je celotna Amerika že sama po sebi otročja. Torej ustvarja navidezno realnost, ki pa je dejansko kopija originala, vendar se tega noben ne zaveda oziroma se noben tega noče zavedati. Baudrillard ga označi kot »prostor regeneracije imaginarnega kot drugje in tudi v tem primeru za obdelavo odpadkov. /.../ Legendarno imaginarno otrok in odraslih je odpadek, je prvi veliki toksični izmeček hiperrealne organizacije« (Baudrillard 1999, 23). Nič v svetu ni več naravno, za vse je potrebno imeti nadomestke, pomoč, ki nam pomaga vzdrževati osnovne človeške sposobnosti, namesto nas gledajo inštituti, namesto osebnih dotikov obstaja kontaktoterapija, namesto hoje je jogging – vse izgubljeno se reciklira in nastajajo simulakri. Takšne primere umešča med simulakre tretjega reda (Baudrillard 1999).

Drugemu redu simulakrov ustreza tudi **znanstvena fantastika**. Imaginarnost na tej stopnji ni več nekaj onostranskega, temveč »je najpogosteje samo čezmerna projekcija, ampak ne kvalitativno drugačna od realnega sveta proizvodnje« (Baudrillard 1999, 144). Posebno pozornost Baudrillard posveča tudi človeškemu telesu, natančneje – njegovemu klonu. Zgodba o klonih sega daleč v zgodovino. Teorije o dvojnikih so vedno vzbujale pozornost, ti osebk (če jim sploh lahko tako rečemo) so imaginarne figure, strašijo posameznike, saj so hkrati oni sami in nekdo drug. So bitja brez lastne identitete, nastala s pomočjo mutacije celic, so le replika nekega genetskega koda. Baudrillard imenuje to »razmnoževanje s podtaknjenci /.../ potomstvo posameznika z vegetativnim razmnoževanjem« (Baudrillard 1999, 117), katerega rezultat je popoln dvojček, natančen posnetek. Razmnoževanje s cepitvijo organizma bi nadomestilo telesne stike, s čimer bi se izognili tako imenovanim slabim genom ter tako v naprej zagotovili telesne in karakterne značilnosti še nerojenega bitja. S tem se izgubi subjekt, klon je izničenje vsake drugačnosti, vsake individualnosti in imaginarnosti. Je stopnja, na kateri je posameznik pomanjšan na minimalen nivo, ki je namenjen le serijskemu razmnoževanju (Baudrillard 1999).

Veliko pozornosti posveča tudi **medijem**. Primerja jih z DNK, saj ugotavlja, da mediji krojijo naš svet in naše bivanje, skozi njih izvemo, kaj se dogaja izven našega teritorija in, če ne bi bilo medijev, televizije, radia, za noben dogodek ne bi bilo moč dokazati, da se je res zgodil, kajti prav mediji so tisti, ki beležijo in z njihovo pomočjo je omogočeno obujati zgodovino (na

podlagi beleženja se snemajo filmi, pišejo knjige, itd.). Istočasno tudi ugotavlja, da televizija ustvarja hiperrealno prezentacijo, vse kar vidimo na televiziji je izbor najbolj šokantnih, zanimivih ter predvsem nerealnih dogodkov. Nič od prikazanega ni v realnem življenju točno tako, kot mi mislimo da je, vse je le zavajajoča simulirana realnost. Podobno je s tako imenovanimi resničnostnimi šovi. Prikazujejo vsakdan običajne (ameriške) družine, ki se obnaša, kot da kamer sploh ne bi bilo, živijo svoje življenje. Toda ali je res tako? Bi se tudi v primeru, če 24 ur na dan in 7 dni v tednu neke družine ne bi opazovali, dogodki odvijali točno tako, kot so se takrat, ko so jih opazovali? Prepiri, ločitve, depresije – ne moremo vedeti. V teh primerih televizija deluje kot panoptik – ne gledajo je več ljudje, ona gleda njih. Deluje kot totalitarna ustanova, ki temelji na nadziranju in je očem nadziranih nevidna. Gre torej za idejo, ki je bila iz realizacije v zgodovini prenesena na virtualno raven (Baudrillard 1999). Vse to je torej le konstrukt neke kulturne ideologije, ki se predstavlja skozi simulirano realnost.

Bistveno je vedeti, da prvotna dejstva in simboli, ki so definirali **kulturno identiteto**, ne zagotavljajo, da bo njihov pomen zmeraj enak in se ne bo spreminjal v kontekstu novih praks. Ogromna kompleksnost in raznolikost družbenih praks in kulturnih form specifične posameznike ločujejo od splošnosti, ki jo množica jemlje kot tipične za svojo kulturno identiteto. Po Johnsonu (v Larrain 1994, 163) sta javna različica identitete ter ogromna raznolikost načinov življenja na določenem območju dva različna aspekta kulturne identitete, ki ne želita biti ločena, vendar se hranita drug z drugim. V osnovi obstaja kompleksna družba z naraščajočo kulturno raznolikostjo ter veliko različnimi načini življenja. Iz tega kompleksnega rezervoarja črpajo kulturne institucije, kot so cerkve, izobraževalni sistem, politični sistem, mediji ter proizvajajo nekakšno javno različico identitete, ki pa zavzema le določene aspekte, za katere predvidevajo, da so reprezentativni, ostale aspekte pa izključujejo. Te javne različice s svojim delovanjem vplivajo na način posameznikovega dožemanja samega sebe, kako delujejo v določenih situacijah ter procesih razumevanja in sprejemanja, ki pa seveda niso nujno le pasivni in nekritični. Kulturne identitete niso le zgodovinsko konstruirane, temveč so konstruirane tudi okoli interesov in pogledov nekaterih družbenih razredov ali skupin, kar se dogaja preko raznolikih kulturnih institucij. Kriterij kako definirati kulturno identiteto je zmeraj bolj ciljno določen in selektiven kot pa naraščujoča kompleksnost in diferenciranost kulturnih navad in praks posameznikov. V javni različici kulturne identitete pa je ta diferencialnost pazljivo skrita za predpisano uniformnostjo. Vse

to nakazuje, da diskurziven proces konstruiranja kulturne identitete zlahka postane ideološki, če vsebuje dejanska družbena odstopanja in antagonizme. Vsi nameni, da bi za vselej popravili vsebino kulturne identitete in vsa pretvarjanja o odkritju tako imenovane prave identitete posameznikov zlahka vodijo v ideološke oblike, ki so nato uporabljene s strani določenih razredov ali skupin v lasten prid (Larrain 1994, 163–164).

4.1 Osebnost kot temeljni dejavnik pri interpretaciji realnosti vsakdanjega življenja

Normalno ni za nas nič bolj gotovega kot občutek našega sebstva, našega jaza. Ta jaz se nam kaže kot samostojen, enovit, dobro razločen od vsega drugega. Da je ta videz slepilo, da se jaz, prav nasprotno, navznoter brez ostre meje nadaljuje v nezavedno duševno bitje, ki ga označujemo kot ono in kateremu tako rekoč služi za fasado, nas je naučilo šele psihoanalitično raziskovanje (Freud 2001, 13).

Seveda se je nujno vprašati, kako posameznikova osebnost ter njegovo sprejemanje samega sebe, njegova umeščenenost v določeno okolje ter razumevanje in predstavljanje njegove identitete vpliva na dojetje realnosti.

Po Sapirju (Godina 1998, 216–217) je **osebnost** neka nuklearna entiteta, ki je udeležena v vseh naših aktivnostih in objektivna v sebi. Vendar pa je pomembno omeniti, da obstaja razlika med osebnostjo in vedenjem, osebnost je posameznikova usmerjenost navznoter, medtem ko je vedenje usmerjenost navzven, k drugim. Osebnost je nekaj več kot vedenje, vedenje pa ni popolni oziroma čisti izraz osebnosti. Eden ključnih dejavnikov, ki polek osebnosti vodijo posameznikova konkretna dejanja, so pričakovanja glede posameznikovega vedenja v določeni konkretni situaciji. Pri tem gre za nezavedno prilagajanje, pričakovanje socialne vloge, ki pa velja za avtomatizirano in le deloma zavedno (Godina 1998, 217). Velik del te vloge ima tudi samopodoba, ki se izoblikuje v prvih letih posameznikove interakcije z okoljem, v katerem biva. Samopodoba prefiltrira informacije ter določa stopnjo sprejemanja in vpletenosti posameznika v globalno potrošniško kulturo, s tem pa tudi stopnjo sreče ali nesreče.

Samopodoba je neka celota predstav ter pojmovanj, ki jih ima posameznik sam o sebi, prikazuje to, kako posameznik sam sebe doživlja. Navezuje se na samospoštovanje, ki je nekakšna ocena vrednosti samega sebe. **Samospoštovanje** pove, koliko je posameznik sam zadovoljen s seboj, koliko sam sebe sprejema takšnega, kot je ter kako se ocenjuje, pozitivno ali negativno. Pri oblikovanju obeh pa imajo seveda pomembno vlogo predvsem lastne izkušnje v določenem okolju in odnosi z drugimi posamezniki ali skupinami ter njihovo vrednotenje nas samih. Samopodoba ima velik vpliv tudi na to, kako posameznik procesira informacije, ki jih dobiva iz okolja. Predstava, ki jo ima posameznik o sebi namreč deluje kot nekakšno sito, ki loči tiste informacije, ki se s to predstavo skladajo, ostale informacije pa ali spregleda oziroma v celoti zavrne ali pa jih napačno interpretira (Kompore 2006).

V vsakem življenjskem obdobju in v vsaki okoliščini je samopodoba pomemben del osebnosti vsakega posameznika, je nek nezaveden način sporočanja, kako se (v odnosih do ostalih oseb v okolju, v katerem živimo in delujemo) posameznik ceni in posledično koliko je srečen in zadovoljen. Je torej nek vzorec, ki določa kako se vede, kaj želi in skuša v življenju uresničiti ter čemu se izogiba (Samopodoba 2014). V veliki meri se izoblikuje v obdobju mladostništva, kasneje se deloma le še potrjuje ali preureja, zato je zelo pomembno pod kakšnim vplivom in v kakšnem okolju posameznik biva v mladosti, saj s tem tudi vpliva na oblikovanje samopodobe in osebne sreče. Po Komporetovi (Kompore 2006) je samopodoba strukturirana oziroma sestavljena iz več različnih področij, med tiste, ki so pomembne v mladostništvu, prištevamo:

- **telesna samopodoba** so predstave in pojmovanja, ki jih ima posameznik glede svojega telesa,
- **socialna samopodoba** so predstave in pojmovanja, kakšna je kakovost posameznikovih odnosov z drugimi (predvsem z vrstniki istega in nasprotnega spola),
- **akademska samopodoba** pa so pojmovanja in predstave o lastnih sposobnostih in učnih dosežkih na različnih področjih (Kompore 2006).

V družbenem procesu vzdrževanja posameznikove subjektivne realnosti odločilno vplivajo tako pomembni kot manj pomembni Drugi, saj z njihovim potrjevanjem vzdržujejo enega osrednjih elementov posameznikove realnosti, to je posameznikova **identiteta**. Da torej posameznik ohrani zaupanje v samega sebe, ne potrebuje le potrditve, ki jo dobi v

vsakodnevnih situacijah, temveč potrebuje tudi, in predvsem, čustveno nabito potrditev njegovih pomembnih Drugih (Berger in Luckmann 1988, 141). Identiteta je unikatna posameznikova značilnost, to so tako njegove biološke značilnosti in individualna osebnost, kot tudi družbene in kulturne vrednote in značilnosti, katerim pripada. Identitete ne moremo razlagati brez omembe sebstva in seveda samopodobe (ki je že bila predstavljena), saj so pojmi zelo povezani. Identiteto bi lahko opredelili kot neko celoto dveh spektrov – eden je kot subjekt v lastnem delovanju in drugi kot objekt, ki to delovanje dojema z oddaljenosti. Šele objektivni spekter identitete posamezniku omogoča kritično presojo in pa občutek identifikacije z nekom drugim (posameznikom ali skupino) (Zdravstvena info 2014).

Ko govorimo o identiteti, lahko govorimo o dveh aspektih oziroma komponentah (Zdravstvena info 2014):

- **identiteta kot samopodoba**, ki predstavlja samorefleksivni proces, kjer sta subjekt in objekt združena v eno, temelji na posameznikovem razumevanju sebe, kar je temelj za posameznikovo identificiranje lastnega sebstva iz notranje perspektive. Tak aspekt identitete omogoča samoopredeljevanje in izrekanje o sebi, kar je posebnost človeške vrste,
- **kognitivna (spoznavna) komponenta identitete**, ki posamezniku omogoča, da spoznava samega sebe, posameznik usmerja pozornost na vedenjske vzorce, na subjekt izkustva z lastnim sebstvom in kognitivno predelavo informacij o njem.

Ko posameznik razvije obe komponenti identitete, postane pozitivno naravnano bitje, kar vpliva tudi na stanje, ki mu rečemo osebna sreča v življenju.

Problematičnost kulturne identitete je zelo podobna s problematičnostjo osebne identitete v dveh pogledih, po eni strani se za kulturo predpostavlja, da je ena glavnih determinant posameznikove osebne identitete, po drugi strani pa se pravzaprav kultura običajno poteguje za bogato raznolikost družbenih odnosov v navezavi s posameznikovo osebno identiteto. Večina socio-psiholoških konceptov prepoznava socialni karakter individualnih identitet v obliki, kot je predstavljen v interakciji z množico drugih socialnih odnosov, zato se zavedajo neznanske kompleksnosti in raznolikosti med sebstvi (Larrain 1994, 143–147). Pri oblikovanju osebnih identitet se večina posameznikov navezuje na karakteristike področij, ki jih delijo z drugimi, to so spol, status, religija, etničnost in nacionaliteta, ki pomagajo

definirati smiselnost identitete. Dandanes ima kulturna identiteta zelo (če ne celo najbolj) pomemben vpliv na formiranje in bistvenost ideje nacionalne identitete. Pomembna pri tem je seveda tudi globalizacija, ki je prinesla določene spremembe, ki so definitivno dokaj močno vplivale na izoblikovanje oziroma preoblikovanje posamezne kulturne identitete, še posebej nacionalne identitete. Obstajata vsaj dva temeljna načina oblikovanja kulturne identitete, prvi je zelo ozek, zaprt ter nujen za obstoj kulturne identitete, drugi je zgodovinski, ki je obsežen in odprt. Prvotne študije so razumele kulturno identiteto kot že dokončano dejstvo, kot neko nujnost, kasnejše študije pa so jo razumele kot nekaj, kar je neprestano v nastajanju in procesiranju ter ni nikoli dokončano (Larrain 1994, 154–158).

Vzdrževanje in potrjevanje realnosti pravzaprav predstavlja celotno posameznikovo družbeno dogajanje in delovanje. Najpomembnejši dejavnik pri vzdrževanju realnosti je konverzacija, saj konverzacijski aparat posameznikovo subjektivno realnost nenehno vzdržuje, vendar jo tudi z dodajanjem različnih faktorjev spreminja in nadgrajuje. Za izvedbo konverzacije pa je seveda potrebna neka osnova in ta osnova je jezikovna objektivizacija, ki jo posameznik ponotranji in tako postane element njegove zavesti. Jezikovna objektivizacija pa se seveda razlikuje od kulture do kulture, saj imajo posamezniki različnih kultur tudi različen jezik in posledično različno realnost (Berger in Luckmann 1988, 142–143). Biti del nekega konverzacijskega aparata pa pomeni tudi biti del neke verodostojne strukture določene realnosti vsakdanjega življenja. Ta struktura med drugim predstavlja tudi družbeno osnovo, ki poskrbi za zaviranje dvoma, saj bi le-ta onemogočil zavestno vzdrževanje definicije objektivne realnosti. Dokler se posameznik giba v tej verodostojni strukturi, se počuti neodobranega v trenutku, ko v realnost podvomi, pa naj bo ta dvom izražen na glas ali pa le v mislih. Za družbo pomembno je torej predvsem, da posameznik potlači dvome in v primeru pojava mejne situacije improvizira način vzdrževanja realnosti. A ker pri vseh to ni mogoče, družba uvede posebne načine obvladovanja tistih situacij, ki jih opredeljuje kot krizne in za katere se zaveda, da pri njih obstaja tveganje popolnega zloma realnosti (Berger in Luckmann 1988, 144–145).

5 Analiza opravljenih anket

Tekom raziskovanja sem opravila večje število anket, izmed vseh sem dobila 44 v celoti izpolnjenih ter tako relevantnih anket za analizo za potrebe diplomskega dela. V empiričnem delu v nadaljevanju bom torej predstavila dobljene rezultate, jih navezala na teoretičen del naloge ter zaključila s smiselno zaokroženo sklepno mislijo. Cilj raziskave v obliki anketnih vprašalnikov ter analize le-teh je torej potrditev zastavljenih hipotez. Na koncu naloge prilagam anketni vprašalnik in rezultate vseh 44 sklopov relevantnih odgovorov, ki jih bom v nadaljevanju analizirala in med seboj primerjala. Prilagam strnjeno verzijo v obliki »vprašanje-odgovori«, ki je tudi bolj pregledna, za potrebe analize pa bom uporabila obsežno verzijo, torej analiza vsakega vprašalnika posebej, saj bom na ta način odgovore lažje kategorizirala.

5.1 Zastavljene hipoteze

Pred izvedbo raziskovanja sem si zastavila tri hipoteze, na podlagi katerih sem nato oblikovala anketni vprašalnik ter strukturo celotnega diplomskega dela. Obsegajo dva tematska sklopa, posameznikovo dožemanje realnosti ter pojmovanje sreče. Te tri hipoteze vsebujejo moje ključne pomisleke in predpostavke glede obravnavane teme, in sicer:

1. Posamezniki ne doživljamo realnosti v njeni čisti obliki, temveč živimo v simulirani realnosti, dojemamo jo skozi prizmo kulturne ideologije in v naprej skonstruirane obrazce.
2. Sreča je pojmovana kot nekaj, kar v resnici nima globlje vrednosti, je le površinska in namišljena in posledično tudi kratkotrajna.
3. Posamezniki z blodnjavimi motnjami so tisti, ki drugače vidijo realnost, povsem neidealizirano, brez olepšav in po mojem mnenju bolj pristno.

Tekom izdelave diplomskega dela sem se torej osredotočala na zastavljene hipoteze ter jih na podlagi predelanega gradiva, sekundarnih virov ter odgovorov, pridobljenih z anketnimi vprašalniki, skušala vsaj v določeni meri potrditi, morda tudi zavreči.

5.2 *Metoda in postopek*

Metoda, ki sem jo uporabila v okviru izdelave diplomskega dela, poleg za potrebe teoretičnega dela analiziranih sekundarnih virov, je analiza primarnih virov v obliki anketnega vprašalnika, ki sem ga oblikovala na podlagi lastno zastavljenih hipotez in pomislekov. Ankete sem nato tekom raziskovanja predala naključno izbranim posameznikom različne starosti, spola, izobrazbe in delovnega statusa. Po naboru pridobljenih odgovorov bom v nadaljevanju le-te analizirala in med seboj primerjala ter navezala na prvotni, teoretičen del diplomskega dela.

Anketni vprašalnik obsega dva sklopa vprašanj in je anonimen. V prvem sklopu so vprašanja na temo posameznikovega dojemanja realnosti, kako si razlaga dogajanje v svojem okolju, na podlagi česa oblikuje svoja dejanja in reakcije ter kako razume kulturno ideologijo in njena načela, vpliv ter cilje. V drugem sklopu so vprašanja na temo pojmovanja sreče, kaj posameznika osrečuje, ali svoje življenje pojmuje kot srečno in kako razume tako imenovane splošne obrazce o srečnem življenju, ki so predstavljeni skozi vsakdanje interakcije in skozi medije. Seveda pa vsebuje tudi sklop osnovnih demografskih podatkov za lažje kategoriziranje odgovorov, to so spol, starost (kategorije do 20 let, od 21 do 40 let, od 41 do 60 let, nad 61 let), izobrazba (manj kot štiriletna srednja šola, štiriletna srednja šola ali več) ter status (šolajoči, zaposleni in aktivni, zaposleni, a neaktivni, upokojeni). Predpostavljam, da bodo odgovori določene skupine anketirancev med seboj podobni, na primer določena starostna skupina ali pa stopnja izobrazbe anketirancev.

Postopek pridobivanja podatkov z anketnimi vprašalniki je bil osebni pristop do potencialnih kandidatov, in sicer, kot anketiranje na ulici. Izbirala sem različne starostne skupine, jim predstavila tematiko, ki jo raziskujem ter jih prosila za nekaj minut časa. Uspela sem pridobiti veliko izpolnjenih anket (nekaj več kot 100), vendar pa je relevantna le dobra tretjina, saj si je veliko anketirancev sredi odgovarjanja premislilo ali pa niso znali oziroma želeli odgovoriti na zastavljena vprašanja. Prav tako večina anketirancev, ki so bili pripravljene odgovarjati oziroma so anketni vprašalnik izpolnili v celoti ter obsežno podali svoja mnenja, spada v starostno skupino med 21 in 40 let, zato so tudi generacijsko rezultati bolj fokusirani.

5.3 Primerjava dobljenih rezultatov

Kot omenjeno, anketiranci so bili posamezniki različnih starostnih skupin, spola, izobrazbe in statusa, kar je posledično prineslo tudi različne rezultate. Seveda sem med zbiranjem podatkov naletela tudi na neodzivnost ali na pomankljivo izpolnjene anketne vprašalnike in tudi to dejstvo prav tako na nek način že nakazuje na določen rezultat. To, da posamezniki niso želeli ali niso znali odgovarjati na vprašanja oziroma sploh niso želeli sodelovati, prikaže nek pogled predstavnikov določene kulture na določene tematike. Tudi to, da je bila pripravljena sodelovati predvsem določena starostna skupina posameznikov pove, da torej prav ta določena starostna skupina skuša izraziti in predstaviti svoje mnenje, svoj pogled na sodobno družbo. Največja odzivnost in pripravljenost za sodelovanje je izkazala mlajša starostna skupina, med 21 in 40 let, saj mladi ne želijo več molčati in se prilagajati, želijo izraziti svoje mnenje, morda tudi dvom in/ali kritiko družbeno-kulturnega vpliva na posameznike ali množice.

Dobljene rezultate bom primerjala na dva načina. Prva primerjava bo narejena na podlagi razporeditve v sklope po demografskih kategorijah, nato bom le-te med seboj primerjala. Druga primerjava bo narejena znotraj ene izmed kategorij, to je starostna kategorija, kjer bom najlažje naredila primerjavo dveh ključnih pogledov posameznikov približno enakih starosti.

Če se prvo lotim pregleda po demografskih kategorijah, lahko opazim, da znotraj posameznih kategorij pravzaprav ni večjega odstopanja. Kar se tiče spolne kategorije je bila večina kandidatov (približno tri četrtine), ki so bili pripravljene sodelovati, ženskega spola, vendar pa se ne glede na majhno število moških anketirancev odgovori oziroma pogledi na zastavljeno tematiko med spoloma ne razlikujejo. Podobno je tudi pri kategoriji izobrazbe in delovnega statusa, vsi anketiranci imajo vsaj srednješolsko izobrazbo, nekaj od teh jih je že v delovnem razmerju, večina pa jih je šolajočih (večinoma študentje). Največja odstopanja se pojavijo znotraj statusne in starostne kategorije, opazimo lahko razlike med srednješolsko in univerzitetno izobraženimi ter razlike med anketiranci znotraj srednje starostne skupine (od 21 do 40 let), kar nakazuje na večjo željo le-teh po izražanju osebnega mnenja.

Na tem mestu torej lahko preidem na drugo primerjavo, to je primerjava znotraj ene kategorije. Razlika je opazna predvsem znotraj dveh kategorij, statusni in starostni. Med dobljenimi odgovori se opazita dva vidika oziroma pogleda na obravnavano tematiko, to sta potrjujoči in zavračajoči. Pri statusni kategoriji je večina anketirancev šolajočih, razlike so opazne prav med njimi, saj se odgovori razlikujejo predvsem med tistimi, ki imajo univerzitetno izobrazbo in tistimi, ki imajo srednješolsko izobrazbo. Študentje veliko bolj kritično gledajo na družbo/kulturo ter vladajočo ideologijo ter posledično potrjujejo predpostavke, medtem ko so srednješolci veliko bolj konformni, sicer se deloma zavedajo potencialnega vpliva ideologije, nekateri so tudi kritični, vendar manj. Pri starostni kategoriji pa je razlika opazna predvsem znotraj generacije od 21 do 40 let. Ena skupina anketirancev se strinja z izraženo problematiko, tako v prvem sklopu (na temo dojemanja realnosti ter kulturno-ideološkega konstruiranja obrazcev), kot tudi drugem sklopu (na temo pojmovanja sreče in narekovanja, kako jo doseči skozi navodila kulturne ideologije) anketnega vprašalnika so isti posamezniki odgovarjali pritrdilno. Teh sta bili približno dve tretjini vseh anketirancev v omenjeni kategoriji. Druga skupina anketirancev pa, ravno nasprotno, zavrača v prvem sklopu predstavljene predpostavke, saj menijo, da je kulturno-ideološka konstrukcija realnosti nemogoča oziroma so prepričani, da se kaj takega ne dogaja. Podobni, torej v večji meri zavračajoči, odgovori so bili pri istih posameznikih tudi v drugem sklopu. Vendar pa s tem nevede potrjujejo prav to, zaradi česar sem se pravzaprav sploh odločila v svojem diplomskem delu obravnavati takšno tematiko – nezavedanje, da živimo v simulirani realnosti, ki je konstrukt (kulturne) ideologije in potemtakem slepo sledenje ter delovanje po narekovanih in v naprej skonstruiranih obrazcih.

6 Sklepne ugotovitve

Na podlagi analiziranega se lahko torej lotim obravnave zastavljenih hipotez. Prva, na temo dojemanja realnosti, je bila, da »posamezniki ne doživljamo realnosti v njeni čisti obliki, temveč živimo v simulirani realnosti, dojemamo jo skozi prizmo kulturne ideologije in v naprej skonstruirane obrazce« in za to hipotezo sem mnenja, da jo lahko potrdim. Ugotovitve, do katerih sem prišla v teoretičnem delu skozi analizo sekundarnih virov, govorijo prav o tem, o idealiziranem svetu, ki je posameznikom predstavljen skozi obrazce primarne in sekundarne socializacije. Prav tako lahko to hipotezo potrdim tudi z dobljenimi rezultati v empiričnem delu, saj so bile približno tri četrtine dobljenih odgovorov pritrilne. Druga hipoteza govori o pojmovanju sreče, »sreča je pojmovana kot nekaj, kar v resnici nima globlje vrednosti, je le površinska in namišljena in posledično tudi kratkotrajna« in tudi za to hipotezo sem mnenja, da jo lahko potrdim. Ponovno namreč ugotovitve tako v teoretičnem, kot tudi rezultati v empiričnem delu potrjujejo predvidevanja, seveda je tudi v tem sklopu določeno število odgovorov nasprotnih, vendar pa ponovno večina potrjuje predpostavke. Tretja hipoteza se nanaša na blodnjavost kot posebno stanje dojemanja, in sicer »posamezniki z blodnjavimi motnjami so tisti, ki drugače vidijo realnost, povsem neidealizirano, brez olepšav in po mojem mnenju bolj pristno« in pri tej hipotezi sem mnenja, da je sicer ne morem povsem potrditi, vendar tudi ne v celoti ovreči. Zastavljena je bila bolj ali manj zgolj kot paradoksalna primerjava, saj so značilnosti te motnje v kontekstu z obravnavano tematiko. Kot omenjeno, gre namreč za posameznike, ki navzven delujejo povsem običajno in so dobro socialno adaptirani, posamezniki realnost dojemajo neidealizirano in ne skozi oči kulturne ideologije, kar torej deloma potrjuje predpostavljeno, vendar pa ne smemo pozabiti, da konec koncev vseeno gre za stanje, ki je diagnosticirano kot bolezenska motnja, zato lahko rečem, da pa s tega vidika zadnje hipoteze ne morem potrditi.

Morda lahko omenim primer filmske trilogije Matrica. Matrica je prisposoda sodobne družbe, ljudje smo takorekoč priklopljeni na njene sisteme vsako sekundo našega življenja, a se tega sploh ne zavedamo in zato se tudi ne upiramo. Prikazuje simulirano resničnost, za katero ljudje sploh ne vedo, da je simulirana, za njih je to realnost. Prav tako je tudi s

posamezniki v tako imenovani realnosti – živimo v svetu, ki je le približek (in to zelo dober) tega, kar bi naj bil resničen svet. Ne moremo več razločevati med realnim in imaginarnim, vse deluje po istem principu in nudi identične rezultate, vse je le iluzija.

Dejstvo je torej, da je subjektivno realnost mogoče preoblikovati, saj že samo dejstvo, da je nek posameznik pripadnik določene družbe in kulture, daje možnost nenehnemu spreminjanju posameznikove subjektivne realnosti. Vendar pa je to mogoče le v določeni meri, saj, kot že omenjeno, družba oziroma kultura stremi k objektivizaciji, ki zatira subjektivno izražanje mnenj in pojavljanje dvomov, s tem je namreč ogrožena idealizirana podoba realnosti vsakdanjega življenja. Trenutno stanje simulacije v družboslovju temelji na dveh različnih vizijah. Medtem ko nedavne raziskave kažejo razumno stopnjo zrelosti in utrjevanje ključnih vprašanj na tem področju, obstajajo domneve, da je simulacija še v tako imenovanem razvoju, manjkajo ji osnove dobre prakse in potrditve modela. Toda kljub temu je naš svet en velik simulator, je pretvarjanje in na nek način oponašanje realnosti. Danes kopije nastajajo pred originali.

Celoto lahko na tem mestu zaključim z mislijo, ki jo je zapisal eden najbolj priznanih psihoanalitikov vseh časov. Sigmund Freud je dejal, da »velik del krivde za našo bedo nosi naša tako imenovana kultura – dosti srečnejši bi bili, če bi jo opustili in se vrnili v primitivne razmere. Ne glede na to, kako pojem kulture opredeljujemo, vendarle trdno drži, da vse, s čimer se poskušamo zaščititi pred tistim ogrožajočim, ki prihaja iz izvirov trpljenja, pripada prav tej kulturi« (Freud 2001, 35).

7 Literatura

1. Baudrillard, Jean. 1999. *Simulaker in simulacija: Popoln zločin*. Ljubljana: ŠOU – študentska založba.
2. Berger, Peter in Thomas Luckmann. 1988. *Družbena konstrukcija realnosti: razprava iz sociologije znanja*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
3. Bruckner, Pascal. 2004. *Nenehna vzhičenost: esej o prisilni sreči*. Ljubljana: Študentska založba.
4. David, Nuno, José C. Castro in Helder Coelho. 2010. Epistemological Perspectives on Simulation III. *JASSS, the Journal of Artificial Societies and Social Simulations* 13 (1). Dostopno prek: <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/13/1/14.html> (22. julij 2010).
5. Freud, Sigmund. 2001. *Nelagodje v kulturi*. Ljubljana: Gyrus.
6. Godina, Vesna. 1998. *Izbrana poglavja iz zgodovine antropoloških teorij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Gane, Mike. 1993. *Baudrillard live: selected interviews*. London: Routledge.
8. Guetzkow, Harold. 1962. *Simulation in social science: readings*. USA: Prentice-hall International.
9. Kompare, Alenka. 2006. *Samopodoba in samospoštovanje*. Dostopno prek: <http://www2.arnes.si/~sssposek1s/ssskse/samopodoba.pdf?> (25. julij 2014).
10. Kosovel, Blaž. 2006. *Baudrillardev koncept simulakra*. Diplomsko delo. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Kosovel-Blaz.PDF> (12. maj 2014).
11. Larrain, Jorge. 1994. *Ideology and Cultural Identity: Modernity and the Third World Presence*. Cambridge: Polity Press.
12. Lešer, Iztok. 2006. *Blodnjava motnja*. Dostopno prek: <http://www.psihiater-leser.com/452/27669.html> (25. julij 2014).
13. Papineu, David. 1987. *Reality and Representation*. Oxford: Basil Blackwell.
14. Salecl, Renata. 2011. *Izbira*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
15. *Samopodoba*. Dostopno prek: <http://www.samopodoba.com/> (25. julij 2012).
16. SSKJ. 2014a. *Blodnje*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=blodnje&hs=1 (17. julij 2014).

17. --- 2014b. *Ideologija*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=ideologija&hs=1 (17. julij 2014).
18. --- 2014c. *Kultura*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=kultura&hs=1 (17. julij 2014).
19. --- 2014č. *Realnost*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=realnost&hs=1 (17. julij 2014).
20. --- 2014d. *Simulirati*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=simulirati&hs=1 (17. julij 2014).
21. --- 2014e. *Sreča*. Dostopno prek: http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=sre%C4%8Da&hs=1 (17. julij 2014).
22. Squazzoni, F. 2009. Mind & Society: Special Issue on Social Simulation. *JASSS, the Journal of Artificial Societies and Social Simulations* 8 (2). Dostopno prek: <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/13/2/reviews/2.html> (22. julij 2014).
23. Schwartz, Barry. 2005. *The paradox of choice*. Dostopno prek: http://www.ted.com/talks/barry_schwartz_on_the_paradox_of_choice.html (25. julij 2014).
24. Ulrich, Frank in Klaus G. Troitzsch. 2005. Epistemological Perspectives on Simulation. *JASSS, the Journal of Artificial Societies and Social Simulations* 8 (4). Dostopno prek: <http://jasss.soc.surrey.ac.uk/8/4/7.html> (22. julij 2014).
25. Vovelle, Michel. 2004. *Ideologije in mentalitete*. Ljubljana: Studia humanitatis.
26. Zdravstvena info. 2014. *Psihologija identiteta sebstvo karakterji etničnost zavest streatip*. Dostopno prek: <http://www.zdravstvena.info/vsznj/psihologija-identiteta-sebstvo-karakterji-etnicnost-zavest-streatip/> (25. julij 2012).
27. Zevnik, Luka. 2011. *Proučevanje sreče: na križišču med kulturo in razmerji moči*. Doktorsko delo. Dostopno prek: http://dk.fdv.uni-lj.si/doktorska_dela/pdfs/dr_zevnikluka.PDF (13. maj 2014).

Priloga A: anketni vprašalniki

Q1	Kaj si predstavljate pod pojmom »dojemanje realnosti«?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	vse, kar vidim okrog sebe in vse drežljaje, ki jih posredno in neposredno čutim	1	2%	2%	2%
	pogled na svet brez vplivov emocij.	1	2%	2%	5%
	zaznavanje in dojemanje naše okolice	1	2%	2%	7%
	kako nekdo sprejema realnost oziroma resnično situacijo.	1	2%	2%	9%
	zaznava prek čutil, interpretacija je kulturno proizvedena	1	2%	2%	11%
	kot dojemanje dogodkov, ki se dejansko zgodijo.	1	2%	2%	14%
	interpretacijo	1	2%	2%	16%
	da se sveta zavedas kot ne-idilicnega, ne-holivudskega - da veš da se stvari ne iztecejo vedno tako lepo kot v filmih ki se vsi srečni končajo. dojemanje realnosti pomeni da se zavedas možnosti, da vse ni tako lepo in mogoče tudi nikoli ne bo.	1	2%	2%	18%
	subjektivna percepcija dogajanja okoli sebe	1	2%	2%	20%
	razumem kot absorbcijo padatkov, ki nas obdajajo predelanih skozi sito naše interpretacije	1	2%	2%	23%
	dojemanje lastnih občutkov ter dogajanja v okolici	1	2%	2%	25%
	da posameznik trdno stoji na tleh, da živi v realnem svetu in se zaveda, kaj lahko naredi in kaj ne	1	2%	2%	27%
	razumevanje okolja okrog nas in nas samih	1	2%	2%	30%
	objektivna ocena dogajanja	1	2%	2%	32%
	biti trdno na tleh in realno videti situacijo.	1	2%	2%	34%
	prisotnost uma v danem momentu in videnje situacij skozi objektivno dojemanje.	1	2%	2%	36%
	kaj se resnično dogaja brez subjektivnih vplivov	1	2%	2%	39%
	kako dojemaš vsakdanje stvari, če jih vidiš takšne kot so.	1	2%	2%	41%
	interpretacija vsakdanjega življenja. vsak posameznik realnost drugače dojema, vidi in tako posledično tudi vsi mi različno reagiramo na različne situacije.	1	2%	2%	43%
	proces ki poteka v naših mislih o razumevanju dogodkov ki se dogajajo okrog nas	1	2%	2%	45%
	kako mi kot posamezniki subjektivno dojemamo, kaj se dogaja okoli nas.	1	2%	2%	48%
	kakšno predstavo imam resničnosti oz. tem kaj se v resnici dogaja.	1	2%	2%	50%
	da dojames kaj se res dogaja okoli tebe	1	2%	2%	52%
	kako nekdo razume stvari, ki se dogajajo okrog njega.	1	2%	2%	55%
	kako posameznik vidi na svet. ali je kozarec napol prazen ali na pol poln?	1	2%	2%	57%
	način posameznikovega ponotranjenja vsega kar ga obdaja	1	2%	2%	59%
	individualen način na katerega človek dojema dogajanje okoli sebe.	1	2%	2%	61%
	zavedanje resničnosti	1	2%	2%	64%
	zaznavanje sveta okoli sebe in lastna interpretacija signalov prejetih iz okolja.	1	2%	2%	66%
	da ti je jasno, kaj se dogaja okoli tebe	1	2%	2%	68%
	da locim "zrna od plevela"	1	2%	2%	70%
	omejeno percepcijo zunanosti, dojeto preko občutkov.	1	2%	2%	73%
	razumevanje in sprejemanja sveta okoli sebe	1	2%	2%	75%
	zavedanje, sveta in življenja neodvisno od ostalih vplivov. torej objektivnega ne glede na druge vplive.	1	2%	2%	77%
	dojemanje vsakdanjih stvari	1	2%	2%	80%
	v smislu dojemanja resničnega dogajanja okoli mene (okolica) in samo sebe	1	2%	2%	82%
	intepretacijo fizičnega sveta in nefizičnega.	1	2%	2%	84%
	posameznikovo predstavo, zaznavanje realnosti	1	2%	2%	86%
	da se zavedaš, da ni vse tako kot v pravljicah in obstajajo tudi slabe stvari in da si usodo kuješ sam	1	2%	2%	89%
	doživljanje akcije iz okolja in reakcija na njo	1	2%	2%	91%
	kako gledamo na svet, dogodke, stvari, osebe, kako vidimo sebe v interakciji z naštetim.	1	2%	2%	93%
	kako vidimo realnost, na kakšen način jo razumemo in interpretiramo	1	2%	2%	95%
	da sprejmes stvari take kot so	1	2%	2%	98%

	dojemanje realnosti... hm. če pod pojmom realnost razumemo tisto, kar vsak posameznik pač percipira kot njegovo realnost, se pravi si trenutne okoliščine razlaga v svojem konceptu realnosti, je pač realnost zanjga točno to, česar se pač zaveda in potem kako si te dražljaje naprej razlaga. skratka, vsak dojema določene dražljaje iz okolja, na svoj način in si jih na svoj način, glede pač na doseganje izkušnje, tudi razlaga... in to je njegova izkušnja svoje realnosti.	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	44	100%	100%	

Q2	Kako doživljate dogodke iz okolice in kako na njih reagirate?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	odvisno, če je dogodek slab ali dober. dober dogodek definitivno vzbudi v meni pozitivno čustvo, slab ravno nasprotno. dober dogodek=veselje, slab dogodek=žalost in podobni primeri.	1	2%	2%	2%
	odvisno za kakšne dogodke gre. poskušam pa iz vsega potegniti najboljše.	1	2%	2%	5%
	poskusam jih dojemati čim bolj pozitivno, verjamem da je dogodek le 20 procentov, 80 procentov pa je tvoje dojemanje oz vidik iz katerega vidis stvar.	1	2%	2%	7%
	odvisno od situacije, včasih reagiram povsem spontano, včasih pa preudarno in premišljeno	1	2%	2%	9%
	čustveno, navznoter	1	2%	2%	11%
	odvisno kakšni so ti dogodki. seveda ne reagiram na vse dogodke enako. se pa trudim vselej z reakcijo malce počakati.	1	2%	2%	14%
	različno, odvisno od situacije. večinoma iskreno pokažem čustva/reakcije.	1	2%	2%	16%
	ne vem.	1	2%	2%	18%
	vedno bolj opažam malenkosti ki so mi bile prej nekaj vsakdanjega in jih bolj cenim	1	2%	2%	20%
	če se me osebno tičejo potem reagiram po svojih najboljših močeh	1	2%	2%	23%
	reagiram samo na dogodke, ki posredno ali neposredno vplivajo name. reagiram pa odvisno od dogodka.	1	2%	2%	25%
	resnično in čustveno	1	2%	2%	27%
	živim	1	2%	2%	30%
	dobro	1	2%	2%	32%
	odvisno za kako osebno dogodek se gre	1	2%	2%	34%
	predvsem preko čustev. moja reakcija je posledica teh čustev.	1	2%	2%	36%
	trudim se, da ne vplivajo prevec name	1	2%	2%	39%
	na vsak dogodek se odzovem drugače, to je logično. ob rojstvu smo veseli in ob smrti žalostni. skušam v vsaki situaciji ostati mirna in osredotočena in se trudim, da za nepomembne dogodke ne zapravljam energije.	1	2%	2%	41%
	odvisno od moje volje in trenutnega počutja. ko se počutim dobro me manj stvari oz. situacij spravi vslabo razpoloženje	1	2%	2%	43%
	doživljam običajno prek čutil, reagiram bolj kot ne premišljeno, večinokrat	1	2%	2%	45%
	čimbolj racionalno	1	2%	2%	48%
	instinktno	1	2%	2%	50%
	odvisno.. ponavadi me nic ne preseneca	1	2%	2%	52%
	vedno poskušam gledat iz večih perspektiv	1	2%	2%	55%
	neosebno	1	2%	2%	57%
	čim bolj brez panike in z distanco	1	2%	2%	59%
	odvisno koliko se sami dogodki navezujejo name - bolj kot so z menoj povezani bolj aktivno se na njih odzovem. v primeru pa, da me dogodki ne zanimajo jih prezrem.	1	2%	2%	61%
	doživljam jih predvsem emocionalno, skozi čustveno plat in poskušam biti kar se da razumska pri reakcijah. poskušam pogledati z večih zornih kotov.	1	2%	2%	64%
	odvisno od situacije, na vsako situacijo ne reagiram enako.	1	2%	2%	66%
	odvisno kakšen je dogodek	1	2%	2%	68%
	odvisno od situacije, od "blizine" dogodkov (kako blizu so mi, ali se me tičejo, so mi pomembni ali ne)	1	2%	2%	70%
	odvisno od dogodkov	1	2%	2%	73%
	tako kot vsi drugi: subjektivno.	1	2%	2%	75%
	odvisno od dogodka ...	1	2%	2%	77%
	zelo splošno vprašanje... :) različno in tudi različno reagiram.	1	2%	2%	80%
	subjektivno	1	2%	2%	82%
	odvisno od tega, kako zelo se me dotaknejo, kakšno vrednost imajo zame	1	2%	2%	84%
	zelo intenzivno in prevec not padem , temu primerne so reakcije	1	2%	2%	86%
	dogodke doživljamo na podlagi predhodnih izkušenj in na njih temu primerno reagiramo s čustvi, kognicijo in aktivnostjo.	1	2%	2%	89%

	določene dojamem zelo osebno, in na njih čustveno odreagiram (nesreče, dogajanje krivice), določeni pa namen nimajo vpliva	1	2%	2%	91%
	dogodki iz okolice se dogajajo okoli mene in jih sprejemam	1	2%	2%	93%
	odvisno od dogodka.. vecinoma zelo racionalno	1	2%	2%	95%
	pogosto zelo čustveno.	1	2%	2%	98%
	doživljam zelo močno, na vsako stvar reagiram - na nekatere sicer manj, v neki osnovni obliki, na potencialno ogrožujoče (za moj ego ali za moje telo) pa veliko burneje - rada mislim, da premisljeno, ceprav tudi to vedno ne drži	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	44	100%	100%	

Q3	Imate kdaj občutek, da je realnost, ki jo sprejemamo kot resničnost, pravzaprav le neka simulacija, torej le imitacija nekega stanja?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	zelo redko.	1	2%	2%	2%
	gotovo, je pa odvisno od situacije.	1	2%	2%	5%
	ne.	2	5%	5%	9%
	vsak ima svojo resnico in realnost, odvisno od sveta v katerem živiš	1	2%	2%	11%
	seveda. vsak vidi svojo realnost	1	2%	2%	14%
	ne, zato si to interpretiram kot realnost. drug pojem je kadar ljudje niso v treznem stanju	1	2%	2%	16%
	za tiste ljudi ki niso sposobni kritičnega misljenja.	1	2%	2%	18%
	pravzaprav, se zavedam dejstva, da je realnosti - resnočnosti toliko, kot je bitij, ki so si na kakršni koli način sposobne dražljaje iz okolice smiselno ali pa tudi ne, razložiti. če govorimo o ljudeh, bi lahko govorili o 7 milijardah različnih simulacij realnosti, resničnosti oz. kar 7 milijard svetov. verjetno bi morala to vprašanje postaviti astrofizikom ali strokovnjakov, ki se ukvarjajo	1	2%	2%	20%
	da.	1	2%	2%	23%
	ne	6	14%	14%	36%
	odvisno od situacije, pogosto pri televizijskih programih in propagandi	1	2%	2%	39%
	da.	1	2%	2%	41%
	bolj redko, res pa je da nisem veliko razmisljala o tem.	1	2%	2%	43%
	kot otrok sem razmišljal o tem, da je vse kar živimo pravzaprav samo v sanjah nekoga drugega. od takrat do danes, sem razširil moje pojmovanje drugega	1	2%	2%	45%
	da, včasih res.	1	2%	2%	48%
	matrix? nevem.. mogoče :)	1	2%	2%	50%
	seveda, vsak s svojimi očmi gleda na svet. vsak je individual, vsak ima svoje izkušnje, preteklost, vzorce, karakter in vse to in še kaj je pomembno pri pogledu na svet, torej na realnost. popolnoma čista slika bi bila, če bi imel vsak objektivni pogled v situacijo in bi lahko odpravil vzorce, vpliv lastne preteklosti in prej našteto, to je pa zelo težko.	1	2%	2%	52%
	zelo pogosto imam ta občutek.	1	2%	2%	55%
	menim, da realnost je simulacija, saj vsak človek gleda skozi svoje oči in skozi svoje izkušnje ter si tako ustvari svojo realnost, ki jo on sprejema kot resnično.	1	2%	2%	57%
	ja, pogosto	1	2%	2%	59%
	mogoče	1	2%	2%	61%
	mogoče včasih.	1	2%	2%	64%
	ja vedno	1	2%	2%	66%
	da	11	25%	25%	91%
	ja, ko se zgodi nekaj ko nisi vedel da je možno	1	2%	2%	93%
	seveda. vendar je dojetanje precej subjektivno in simulirano na različne načine, kot denimo logičen pristop, emotivni pristop,...	1	2%	2%	95%
	niti ne	1	2%	2%	98%
	težko vprašanje, na začetku mi je v glavo skočil stavek "ne morem verjeti da se to dogaja/da se je to zgodilo ali pa to je nemogoče!". če se ta stavek ujema s tem vprašanjem, potem ja.	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	44	100%	100%	

Q4	Imate kdaj občutek, da je realnost, ki jo sprejemamo kot resničnost, utelešena ideologija (t.j. idealno stanje, načeloma nedosegljivo, h kateremu stremimo), ki jo kultura/družba skuša doseči?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	ne. postavljam si svoje cilje in mi je vseeno za cilje kulture/družbe.	1	2%	2%	2%
	da	8	18%	18%	20%

	včasih pa je res tako!	1	2%	2%	23%
	ne, smisel ideologije je, da se je ne zavedamo, tudi ko se zavemo, da smo ujeti v konstrukte, so ti še vedno del nas in samoumevni, prav tako je med idealnim stanjem in željo po tem stanju vedno razkorak, zato nikoli nimamo občutka, da smo ga dejansko dosegli.	1	2%	2%	25%
	ne, ker nebi nujno rekla da stanje vedno vidimo bolj pozitivno kot je dejansko, pravzaprav ga pogosto vidimo bolj negativno	1	2%	2%	27%
	ne.	1	2%	2%	30%
	včasih.	1	2%	2%	32%
	na realen svet pa res ne gledamo idealistično, še posebej ne Slovenci, ki tako tipično kritiziramo vse po vrsti, ideali pa niso realnost, žal so pa mnogokrat nedosegljivi ali težko dosegljivi za posameznika, iz tega pa izhajajo mnoge osebne krize, tudi globalna kriza vrednot.	1	2%	2%	34%
	menim, da je realnost lahko ideologija, ni pa samo to, je torej zgolj en del tega, veliko je tudi v posamezniku, kako sam gleda na svet.	1	2%	2%	36%
	i don't know what you mean.	1	2%	2%	39%
	vsak ima svojo realnost v svojem svetu	1	2%	2%	41%
	mogoče	1	2%	2%	43%
	ja	1	2%	2%	45%
	redko.	1	2%	2%	48%
	ne nikoli nisem dobila takega občutka	1	2%	2%	50%
	ne	7	16%	16%	66%
	odvisno od definicije realnosti, ampak družbene želje večine populacije ne bi razlagal kot resnično realnost, prej kot željeno realnost.	1	2%	2%	68%
	to se dogaja samo pri meni ne	1	2%	2%	70%
	v državi deluje mnogo ideoloških aparatov in vladajoče ideje so vedno ideje vladajočega razreda, ki nam vsiljuje svojo "pravo" ideologijo, kateri družba "mora" slediti.	1	2%	2%	73%
	obcasno.	1	2%	2%	75%
	včasih da.	1	2%	2%	77%
	večinoma	1	2%	2%	80%
	absolutno	1	2%	2%	82%
	to je jasno, vsaka "realnost" je ideološko zgrajena	1	2%	2%	84%
	ne, ker imam dosti opravka z ljudmi, ki se zavedajo, da ideala ni.	1	2%	2%	86%
	določene stvari bi lahko bile utelešena ideologija, ker določenih stvari ne bomo nikoli dosegli	1	2%	2%	89%
	ne, realnost, ki jo dojemamo je daleč od idealnega stanja	1	2%	2%	91%
	jasno, ampak samo kadar imam ekstenzalno krizo	1	2%	2%	93%
	ne..	1	2%	2%	95%
	pravzaprav je vse ideologija, vse kar dojemamo skozi prizmo čustvenih, miselnih procesov. mislim, da gole realnosti, realnosti, ki je skupna vsem ostalim, subjektivnim realnostim, ni dosegljiva na ravni razuma, v trenutku govorimo o njej, smo jo avtomatsko postavili na razumsko raven, dodali subjektivni moment in potemtakem ni več objektivna resnica/resničnost/realnost.	1	2%	2%	98%
	morda kdaj povečujemo dogodke, in jih ne vidimo realno, nimam tega občutka v vsakdanjem življenju	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	44	100%	100%	

Q5	Kakšno je vaše mnenje o izjavi, da kultura/družba s posamezniki manipulirata na prikrit način vsiljuje svojo ideologijo?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	še vedno je manj takih, ki mislijo s svojo glavo in ne sledijo večini	1	2%	2%	2%
	tudi zavedanje vsebine te izjave ji ne spremeni pomena, ne gre za enosmeren proces	1	2%	2%	5%
	kultura je imanentna s posamezniki; gre za strukturo, ki je ideološka, posamezni člani smo zgolj tisti, ki jo reproduciramo, saj smo jo ponotranjili, manipuliramo samo sebe.	1	2%	2%	7%
	bi reko, da je kar res, sploh v času kapitalizma.	1	2%	2%	9%
	se popolnoma strinjam.	2	5%	5%	14%
	vsak posameznik ima svoje poglede na svet, svojo resnico, svojo mnenje, zato s temi stvari bodisi namenoma ali nenamenoma vpliva na okolico in ljudi okoli sebe	1	2%	2%	16%
	menim, da je to res; saj si vsaka družba želi pridobiti čimveč pripadnikov, zaradi tega potem tudi manipulira z družbo	1	2%	2%	18%
	se strinjam z izjavo, pomembno je, da smo kritični	1	2%	2%	20%
	mislim, da je zelo vrjetna	1	2%	2%	23%
	vedno je tako bilo in vedno bo	1	2%	2%	25%

	v slovenski družbi se s tem stavkom strinjam. samo pogledite (glede manipulacije) našo politiko.	1	2%	2%	27%
	izjava popolnoma drži; vprašanje ki se tu poraja je le ali se manipulacija in indoktrinacija dogajata zaradi ohranjanja "harmonije" (tj. v resnici nič drugega kot kimajoci odred članov posameznih družb - vsaka družba kima svojemu poglavarju) ali pa gre za samorekrutacijo pescice na vrhu, ki spodaj potrebuje te kimavce, da se jim z njimi ni treba ukvarjati. kimavci verjamejo, da so preko demokracije v družbi močni že s svojim glasom, poglavarji se potrdijo, da to ne drži v preveliki meri in tako vsak na svoji strani "dobro zivi", ce zacnem o ideologijah, temu ne bo konca - skrivajo se v ucbeniku za zgodovino, v rdecem puloverju v reklamih, v bozicni pesmi in v poloznici za mobilne.	1	2%	2%	30%
	ne manipulira družba, ampak vodje tega sveta preko medijev	1	2%	2%	32%
	res je	1	2%	2%	34%
	strinjam	1	2%	2%	36%
	se popolnoma strinjam. oglasi na vsakem koraku, politiki, ekonomija, okolica ... vse to nam pove kdaj smo normalni, kaj naj bi mislili, si želeli, v čem uživali, kaj bi si naj oblekli ... včasih imam občutek, da smo le lutke, ampak to ima tudi veze s šolskim sistemom, ki je še vedno enak kot v dobi instrualizacije, ima enake cilje, po končali šoli pa je svet precej drugačen kot v	1	2%	2%	39%
	drža. mnogokrat se te ideologije niti ne zavedamo	1	2%	2%	41%
	ne zdi se mi da z nami manipulira, ampak smo z to ideologijo vzgojeni, torej se nam zdi nekaj običajnega in vsakdanjega - to se zdi normalno. v primeru da bi se želel zoperstaviti ideologiji oz. je ne upošteval, bodo ostali posamezniki oz. ostala družba na to gledala kot nekaj nenavadnega in hitro lahko izpadeš.. čuden :)	1	2%	2%	43%
	se strinjam - malo izhaja iz dejstva, da smo socialna bitja in se radi pustimo manipulirati v želji za sprejemanje	1	2%	2%	45%
	slabo.. sovrazim medije	1	2%	2%	48%
	res je, toda vsak posameznik sam ve koliko si bo dopustil da drugi manipulirajo z njim oz. ne pusti da manipulirajo z njim.	1	2%	2%	50%
	menim, da to drži, vendar hkrati tudi mislim, da ljudje to manipulacijo potrebujemo, saj smo brez tega izgubljeni. potrebujemo smernice, po katerih se ravnamo, tudi kadar se odločimo, da tej ideologiji ne bomo sledili.	1	2%	2%	52%
	družba z nami manipulira na različne načine. pogosto z namenom, da ne bi prišlo do	1	2%	2%	55%
	ni prikrito.	1	2%	2%	57%
	kultura in družba sta fenomena, ki sama sebe ustvarjata. to bi kvecjemu lahko pocela religija in politika	1	2%	2%	59%
	se strinjam, s tem je teža na posamezniku, ki je kulturo/družbo prevzel od drugih pripadnikov iste kulture/družbe in jo zdaj vsakič znova potrjuje in ji na ta način zagotavlja samoumevnost. kultura/družba sami po sebi ne vsiljujeta ničesar, tudi želja po konformnosti izhaja iz želje po pripadnosti ljudem, ki so nam blizu.	1	2%	2%	61%
	v splošnem je ta trditev resnična. vendar je kultura tako globoko zakoreninjena v posameznikih, da njeno ponujeno resnico vzamemo za samoumevno in naravno. je pa tudi tako, če si "grdi raček" v neki kulturi, si najdeš prostor zase na tem svetu nekje drugje, v kaki drugi kulturi. in tam optimalno deluješ.	1	2%	2%	64%
	bolj sem mnenja da posamezniki manipulirajo z družbo in na prikrit način vsiljujejo svojo ideologijo.	1	2%	2%	66%
	se strinjam: http://wearechange.si/eksperiment-z-opicami-nenavaden-rezultat/	1	2%	2%	68%
	to je normalno stanje kulture. kultura lahko deluje le na tak način.	1	2%	2%	70%
	da je popolnoma res. družba nam govori kaj je prav in kaj ne.	1	2%	2%	73%
	se strinjam	1	2%	2%	75%
	se popolnoma strinjam	2	5%	5%	80%
	vsiljuje ideologijo samo tistim, ki so preleni, da bi razmišljali s svojo glavo in bili kritični do spoznanj družbe, ker jim pač v takem stanju nič ne manjka	1	2%	2%	82%
	do določene mere drži	1	2%	2%	84%
	jaz sem mnenja, da manipulaciji družbe na nas enostavno ne moremo ubežati (morda lahko kjer ni nobenega človeka ali človeškega produkta). kakorkoli ne samo, da ji ne moremo ubežati, ta oblikuje naše razumevanje. vprašanje je samo kje bomo kot posameznik potegnili črto med tem da nam družba oblikuje odgovore na vprašanja in kje bomo to storili sami.	1	2%	2%	86%
	se večinoma strinjam, ne vem ce to pocne na prikriti nacini - to naredijo starsi z vzgojo	1	2%	2%	89%
	ne zdi se mi prav, da se to dogaja, ampak to se je in se bo dogajalo, pomembno pa je, da se posamezniki zavedamo, da se to dogaja in znamo ustrezno s tem tudi ravnati.	1	2%	2%	91%
	najprej pomislim na potrošniško kulturo: vsepovsod, preko reklam itd nam vsiljujejo neke vrednote, umetne potrebe, ki nam potem oblikujejo izkrivljeni imaginarij o sreči, zdravem in pravilnem življenju	1	2%	2%	93%
	ce se zavedas da svet ni le hollywoodsko prizorisce potem se bos zavedal nekih nacel ki naj bi ti bila vsiljena .. in se jim bos podredil le vkolikor se bo to skladalo s tvojimi naceli	1	2%	2%	95%
	posameznik je od rojstva naprej podvžen manipulacijam, to je pravzaprav funkcija družbe... svobodni posamezniki niso funkcionalni za ustraž in delovanje družbe. ne bi se strinjala pa s pridevnikom prikriti. vedno bolj so odkriti, mogoče so ravno zato tako težko	1	2%	2%	98%

	da je vse res	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	44	100%	100%	

Q6	Imate kdaj občutek, da živimo po v naprej skonstruiranih obrazcih, ki striktno določajo, kako je treba živeti in ne dopuščajo odstopanj?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	da, vendar ni tako striktno	1	2%	2%	2%
	da, a smo hkrati v prelomu, kjer moramo nujno najti nove poti saj so stare sami previsi	1	2%	2%	5%
	včasih.	1	2%	2%	7%
	da, to je pri večini stvari, tudi če se nam zdi da se sami odločimo za neko stvar zaradi sebe npr. zdrav način prehranjevanja, vemo da nam to vse družba vsiljuje.	1	2%	2%	9%
	da, včasih imam občutek da smo kot figure s katerimi nekdaj upravljajo po lastni volji	1	2%	2%	11%
	odvisno od posazenika in tega, koliko se pusti voditi oz. koliko je "samosvojni"	1	2%	2%	14%
	ja	3	7%	7%	20%
	ne	2	5%	5%	25%
	ne, odstopanja so, mi kulturologi smo dokaz ;)	1	2%	2%	27%
	jasno	1	2%	2%	30%
	nedopuščanje je zgolj simulacija, realno gledano je odstopanje možno.	1	2%	2%	32%
	ja no, seveda obstajajo za družbo, kot sistem, najbolj funkcionalni	1	2%	2%	34%
	da, sploh pri spolni usmerjenosti in glede bolj svobodnega načina življenja (na način hipijevstva)	1	2%	2%	36%
	prevelikokrat.	1	2%	2%	39%
	da, posameznik prevečkrat reagira kot pričakuje družba, namesto obratno.	1	2%	2%	41%
	podobno kot pri prejšnjem odgovoru menim, da sledimo obrazcem, ker potrebujemo smernice in red. odstopanja se sicer vedno ne dopuščajo, vendar niso nemogoča, spodbujanje strpnosti pa njihov obseg vedno bolj povečuje.	1	2%	2%	43%
	ne dobesedno tako, vendar pa so nekakšni okvirji ki so skonstruirani, po moje družba ne potrebuje striktno določenih obrazcev, ker je preveč splošna.	1	2%	2%	45%
	v svetu so neke tirnice in prevelika odstopanja od njih povzročajo velik stres itn. kljub vsemu še vedno verjamem v osebno svobodo. verjamem, da lahko kritično premislim, rečem ne oglasom in modnim trendom (na primer), ter se oblečem kot se želim.	1	2%	2%	48%
	da, so so vsakdanje rutine v posameznikovem življenju in "ponavljanje" zgodovine na ravni kulture/družbe.	1	2%	2%	50%
	ja, ker če ne živiš po nekaterih "pravilih" hitro občutiš posledice	1	2%	2%	52%
	tudi to, ja	1	2%	2%	55%
	včasih mogoče, da.	1	2%	2%	57%
	da	8	18%	18%	75%
	seveda	1	2%	2%	77%
	to je jasno, tem služita vzgoja in izobraževalni sistem	1	2%	2%	80%
	to je odvisno od posameznika kako se odloči živeti	1	2%	2%	82%
	včasih. vendar vseeno mislim, da je še vedno marsikaj odvisno od posameznika.	1	2%	2%	84%
	v večini primerov da. odstopanja so dovoljena, vendar v majhni meri.	1	2%	2%	86%
	seveda. od malega obstajajo pravila po katerih se moraš ravnati. morala je odličen primer za to. ali pa delovno okolje.	1	2%	2%	89%
	ja, večkrat	1	2%	2%	91%
	da.	2	5%	5%	95%
	ja ampak odstopanja v družbi kljub temu so.	1	2%	2%	98%
	pa da. ko se zavem, da živim v dobi kapitalizma.	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	44	100%	100%	

Q7	Če da, kako se s tem spopadate, želite s svojim delovanjem preseči obrazce ali se, kljub zavedanju, ravnate po njih?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	odvisno od situacije, včasih ja, včasih ne	1	2%	2%	2%
	poskušam se prilagoditi, vendar skušam ohranjati v zavesti.	1	2%	2%	5%
	odvisno od situacije.	1	2%	2%	7%
	po navadi sprejemam obrazce ker ni razloga, da se nebi ravnal po njih. včasih pa grem mimo njih kot da je to normalno.	1	2%	2%	10%
	ce se s kaksnimi stvarmi ne strinjam, sledim sebi, ne glede n to, kaj pricakuje družba	1	2%	2%	12%

	kljub zavedanju se večino časa ravnam ponjih, naj opomnim, da so nekateri mehanizmi tako prikriti ter, da se nam določene stvari vceplajo že od otroštva, da jih je težko spregledati.	1	2%	2%	14%
	živiš po svojih pravilih, se ne oziraš na mnenja drugih in živiš tako, kot ti je všeč in ti odgovarja.	1	2%	2%	17%
	se ravnam po njih, saj se dogajajo na podzavestnem noviju, za kaj takega je potrebno biti prisoten celoten čas v lastnem telesu - pol smo pa že budisti, kar je v današnjem hitrem življenju nemogoče.	1	2%	2%	19%
	večino časa se nezavedno ravnam po obrazcih, vsake toliko pa jih presežem in sem zaradi tega dostikrat nerazumljena.	1	2%	2%	21%
	želim jih preseči	1	2%	2%	24%
	poskušam poslušati samo sebe in se ne ozirati na okolico, okvire itd.	1	2%	2%	26%
	to je odvisno od posamezne situacije. nekateri obrazci se mi zdijo primerni in na mestu in jih zato ne "kršim", nekateri so "čudni ampak ne ravnanje po njih mi ne bo škodilo oz. ne bom postal izobčenec družbe (mogoče komu kaj nebo všeč ampak jebi ga) .. po teh se pač ne ravnam. v primeru da bi neravnanje po določenih obrazcih pripeljalo do ekstremnih situacij, oz. bi takoj postal izobčenec družbe, po takšnih se pa raje ravnam čeprav se mi zdijo neprimerni.	1	2%	2%	29%
	tukaj bi lahko se navezal na odgovor na vprašanje: "kakšno je vaše mnenje o izjavi, da kultura/družba s posamezniki ...". treba je vedeti kdaj nam življenje po obrazcih koristi in kdaj ne.	1	2%	2%	31%
	oboje - poskušam se oddaljiti od okvirov, od njih vzeti kar je za trenutno stanje najboljše in to vzeti v prid trenutku (za trenutno stanje se mi zdijo boljši okvirji starejših povojnih generacij)	1	2%	2%	33%
	mislim da si drugače toleriran od okolice če malo bolj odstopaš, zato se raje gibljem v krogih, ki gledajo na stvari v življenju bolj na "široko"	1	2%	2%	36%
	v vsakodnevnem življenju se tako ravnamo kljub temu da se zavedamo skriptinga; če kdaj zavestno ravnamo drugače si mislimo, da smo stopili iz družbeno predpisanih okvirov, vendar to v resnici zelo zelo redko storimo	1	2%	2%	38%
	večina vzorcev deluje tako ali tako nezavedno. dejanske izbire med nekim orto konformizmom in radikalnim individualizmom ne vidim	1	2%	2%	40%
	osebno sem človek, ki želi biti drugačen v nekaterih aspektih, vendar ne v smislu upiranja vzorcem. sem tudi mnenja, da je preseganje obrazcev potrebno za razvoj, tako osebni kot kulturni in temu sledim.	1	2%	2%	43%
	najprej se je potrebno nečesa zavedat, preden lahko karkoli presegaš. zato je ključ v dojemljivosti, znanju in odločitvi o zavestnem delovanju po svojih načelih - kdaj pa kdaj se bodo ta načela združevala z širše občimi, kdaj pač ne - zanikanje obstoječih norm per se, je ravno tako nesmiselno, kot vedno se jim podrežati.	1	2%	2%	45%
	ne	1	2%	2%	48%
	ne živim po zakonih tak da.. ne jebem obrazcev	1	2%	2%	50%
	poskušam npr. ozavestiti in preseči vsaj lastne predsodke, se poskušati vesti drugače, če vidim, da nenapisani obrazec, prinaša negativne posledice. ne bojim se odzivov, če sama kršim obrazce, sama zato, ker so v navadi.	1	2%	2%	52%
	trudim se živeti po svoje, ne po obrazcih. včasih se to da, spet drugič ne.	1	2%	2%	55%
	na žalost nisem dovolj pogumna, da bi se jim konkretno uprla. poskušam pa vseeno	1	2%	2%	57%
	ni približno se ne ravnam po njih	1	2%	2%	60%
	se da sploh kaj narediti? lahko kot navadni smrtnik kaj naredim?	1	2%	2%	62%
	odvisno od moralnosti situacije, večinoma se na njih ne oziram	1	2%	2%	64%
	želim preseči obrazce	1	2%	2%	67%
	oboje po malo	1	2%	2%	69%
	proti	1	2%	2%	71%
	včasih tudi sama delujem tudi izven dorečenih obrazcev/pravil, vendar v večini gre res vse po nekem ustaljenem vzorcu.	1	2%	2%	74%
	recimo, da se trudim presegati večino obrazcev, ki so sirs družbeno naravnani, ampak jih "obvladuje" le neformalno sankcioniranje. v sistemih podobnih izobrazevalnemu, (ki po vsej ne tako navidezni pristranskosti se vedno dolocajo usodo posameznikov,) pa nacelema vedno igram po njihovih pravilih. težko se je enemu samemu srednjazredniku boriti proti maturi ali davkom ali cemerkoji, kar je zapisano v drzacni zepni knjizici, ki ji pravimo ustava.	1	2%	2%	76%
	vedno so prisotno v življenju, ampak če se da se kakšnemu le skušam izogniti.	1	2%	2%	79%
	ne vem o kakšnih obrazcih je govora	1	2%	2%	81%
	največkrat ne presegam obrazcev, večinoma se ravnam po njih, kadar se pa ne pa pričakujem najhujše oziroma se ne oziram na to, kaj pravijo drugi. res pa je, da mi mora biti stvar pomembna, da se zavzamem zanjo.	1	2%	2%	83%
	glede na to da sem socializirana v te vzorce, se gotovo ravnam po njih. tudi vsako odstopanje od teh vzorcev vedno izhaja iz odnosa, ki jih imam do njih.	1	2%	2%	86%
	oboje. se prilagodiš do neke mere, če vidiš, da ti to ne ustreza greš stran ali pa ponudiš odlično argumentirane rešitve. če apliciram na delovno okolje. pri morali so stvari drugače. si precej sankcioniran, če jo kršiš. so pa tudi odstopanja seveda - bele laži so včasih nujna.	1	2%	2%	88%
	včasih je težko preseči obrazce in se je najlažje ravnati po njih	1	2%	2%	90%

	ce se le da se ne ravnam po njih	1	2%	2%	93%
	prilagam se vzorcem, katere mi nalaga moja kultura, v tolikšni meri, da se poleg tega še sama počutim dobro. v kolikor se ne počutim dobro, si poiščem drugačno okolje, v katerem bom živel.	1	2%	2%	95%
	skušam kritično premisliti, povečati zavedanje, odpraviti vzorce (t.i. obrazce) in ravnati po intuiciji.	1	2%	2%	98%
	po eni strani skušam preseči; po drugi strani pa se uklanjam družbenim pravilom	1	2%	2%	100%
Veljavni	Skupaj	42	95%	100%	

Q8	Kaj vas osrečuje? Se vam zdi, da živite srečno življenje?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	spekter stvari, ki me osrečujejo je širok, od povsem materialnih stvari, do duhovne sfere. v celoti gledano je moje življenje srečno.	1	2%	3%	3%
	osrečuje me ljubezen do same sebe in spoštovanje soljudi do mene in mene do soljudi. ja živim srečno življenje.	1	2%	3%	5%
	povezanost v družini, družina, prijatelji. se mi zdi, da	1	2%	3%	8%
	sreča je zame stanje duha.	1	2%	3%	10%
	na vse zgodaj me osreči dobra kava. da, zdi se mi da živim srečno življenje.	1	2%	3%	13%
	da, živim srečno življenje. sem pozitivna po naravi in ne pustim, da me malenkosti (preveč ali za predlogo) pokopljejo. moja sreča redko izhaja iz konkretnih stvari, ampak je bolj stanje duha.	1	2%	3%	15%
	osrečuje me partner, družina, prijatelji, dobri sodelavci, potovanja, priložnosti. lahko bi rekla da sem srečna.	1	2%	3%	18%
	drugi. dokaj.	1	2%	3%	21%
	osrečuje me družina, prijatelji, služba	1	2%	3%	23%
	osrečuje me ljubezen, vse se vrti okoli tega. zdi pa se mi, da ne živim dovolj srečno.	1	2%	3%	26%
	družina, uspehi, dobri odnosi. zdi se mi, da žim srečno življenje.	1	2%	3%	28%
	serotonin - hormon za srečo. in ja mislim da se le tega ker, dosti proizvaja v meni, sploh če je ob meni taka lepa deklica kot ti.	1	2%	3%	31%
	malenkosti mi polepsajo dan, sem kar srečna	1	2%	3%	33%
	družina, fant, prijatelji...da zdi se mi da živim srečno življenje	1	2%	3%	36%
	osrečuje me zelo veliko malih stvari - presenečeno navdušen obraz, ko preprosto "dober tek" polepsa deček dneva fantu z mnogo tatuji in piercingi, ki v kotu copove drobi svoj sendvic; ali pa objem mojega sladkega necaka; ali pa kepica dobrega sladoleda. zdi se mi, da živim zelo udobno življenje, v katerem imam vse, kar potrebujem, ceprav ne morem razmetavati z denarjem, imam ljubeco družino in zdravo telo.	1	2%	3%	38%
	ne. osrečujejo me kratki trenutki, ko dobiš nekaj po čemer hrepeniš, vendar takoj ko to dobiš, se pojavi nova želja.	1	2%	3%	41%
	biti med ljudmi. da	1	2%	3%	44%
	da, preproste stvari	1	2%	3%	46%
	ljudje okoli mene. fa	1	2%	3%	49%
	dobri, pristno odnosi z ljudmi, ki mi pomenijo največ. lahko bi bilo slabše.	1	2%	3%	51%
	kaj me osrečuje? gledanje filmov, lego kocke, potovanja, music festivali, sex, sladoled, .. ja, ne morem se pritoževati.)	1	2%	3%	54%
	osrečuje me veliko stvari, od malenkosti do tistih velikih stvari. vecinoma da, vendar morajo biti tudi padci, da se sreca in veselje cenita.	1	2%	3%	56%
	osrečuje me veliko stvari, ena glavnih je svoboda in zdravje in dokler imam to imam srečno življenje, vse ostalo so frustracije ki nas opominjajo in se jih moramo zavedati vendar ne smejo vplivati na naše razpoloženje.	1	2%	3%	59%
	osrečuje me družina, prijatelji, dogajanje, ki mi je všeč, drobni trenutki... mislim, da živim srečno	1	2%	3%	62%
	odvisno od trenutka. včasih ne, včasih da. trenutno se mi zdi, da me osrečujejo samo še prijatelji in del družine s hišnimi ljubljenci. :d	1	2%	3%	64%
	brezskrbnost, druženje z prijatelji in družino. da	1	2%	3%	67%
	zaupanje. večinočasa	1	2%	3%	69%
	redki trenutki. ne.	1	2%	3%	72%
	ravno prav	1	2%	3%	74%
	osrečujejo me stvari, ki jih rada počnem, ljudje, s katerimi sem čustveno povezana in nasplošno stvari in dogodki, ki so v skladu z mojimi vrednotami. moje življenje je tako srečno, kot nesrečno, povsem odvisno od trenutka.	1	2%	3%	77%
	bolj ali manj	1	2%	3%	79%
	sreča je družbeni konstrukt, nedosegljiv ideal (vsaj v kapitalističnem svetu kjer je vse poglobljeno - tudi odnosi ipd)	1	2%	3%	82%

	ne	1	2%	3%	85%
	osrečujejo me malenkosti nematerialnega izvora. srečo dojemam kot nezaključen proces, tako da ja.	1	2%	3%	87%
	da, precej srečno. osrečujejo me predvsem nove razvojne priložnosti, ljudje okoli mene in občutek lastnega uspeha. tudi kakšna dobra knjiga, film, glasba lahko osreči.	1	2%	3%	90%
	trenutno nimam - med tem, kar si predstavljam da je sreča in kar dejansko občutim za srečo - povezano predvsem s socialnim varstvom	1	2%	3%	92%
	živim srečno življenje, ker določam sama kaj bom počela in kaj ne.	1	2%	3%	95%
	psi in pomembni ljudje v mojem življenju. družja nas preveč potiska v hitri tempo življenja.	1	2%	3%	97%
	nevem več ce živim srečno ceprav mi nic ne fali. mogoce posledica dolge zveze ki se je koncala	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	39	89%	100%	

Q9	Kako dojemate srečo, kakšni so kriteriji, da lahko rečete, da ste srečni?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	srečo dojemam kot toplino, ki jo čutiš v sebi in občutek, da ni ovir na poti po kateri hodiš.	1	2%	3%	3%
	da se počutim mirno in izpolnjeno	1	2%	3%	5%
	smo samo bolj ali manj srečni	1	2%	3%	8%
	kot veselje, odsotnost problemov, doseganje ciljev, spontanost, svoboda...	1	2%	3%	10%
	ko čutim notranji mir, ko nekaj naredim zase, ko prispevam k svojemu duhovnemu razvoju, ko sem z ljudmi, ki jih imam rada.	1	2%	3%	13%
	sreča je nekaj kar rabiš na loteriji, loterije ne igram	1	2%	3%	15%
	kot rečeno, stanje duha. težko razložim z besedami, ker pravzaprav ne gre za miselno stanje. mogoče se ji miselno najbolj približa občutek notranje izpoljenosti, sicer pa je to verjetno slab približek. zame sreča nii čustvo, ni občutek. je doseženo stanje duha, ki nima pravzaprav nobene povezave s srečo, kot jo večinoma pojmujejo, z nekim euforičnim, razganjajočim, pozitivnim čustvom. bolj je se mi zdi to stanje povezano z nekim stanjem miru, pomirjenosti, ki ga živiš, ne glede na morda nesrečne in težke življenjske okoliščine.	1	2%	3%	18%
	kot osebno razpoloženje, ki daje zadovoljstvo	1	2%	3%	21%
	odvisno od situacije.	1	2%	3%	23%
	dojemam jo na način, da sem sproščena, nasmejana, dobre volje, s pozitivnim mišljenje. kriterij bi bil morda ta, da ti ni problem storiti določenih stvari, ki jih drugače ne maraš.	1	2%	3%	26%
	ko zacnes ceniti malenkosti in si hvalezen za male stvari	1	2%	3%	28%
	zal - na to vprasanje se vedno nimam odgovora.	1	2%	3%	31%
	zgornja dva sta osnova, ostalo (prijateljsvo, preskrbljenost, ljubezen...) prav tako vpliva vendar manj..	1	2%	3%	33%
	sreča je, ko si srečen., težko rečem, kakšen je kriterij. ko ti gre vse tako kot si želiš, brez skrbi in z nasmehom na obrazu.	1	2%	3%	36%
	če si normalno preskrbljen, je ok. vendar vedno hočeš več, ljudje smo pohlepni	1	2%	3%	38%
	notranji mir	1	2%	3%	41%
	potrebno je uživati v malenkostih in ne dopustiti da vsaka ovira v vsakdanjem življenju nam uniči voljo.	1	2%	3%	44%
	nadpovprečno veliko lepih trenutkov v kratkem casu	1	2%	3%	46%
	kadar si brez skrbi vendar stanja ne prepoznaš dokler se ne pojavijo problemi	1	2%	3%	49%
	obcasno zadostuje ze pomankanje nesrece, obcasno pa se mora zgoditi kaj velikega, cisto odvisno. sreca je zame tisti občutek, ko si ne moreš pomagati ampak vseeno hodis okoli z nasmehom.	1	2%	3%	51%
	ce zmorem doseci svoje potrebe in sem s tem zadovoljna	1	2%	3%	54%
	sreča je stanje, ko se zaveš, da je življenje dobro, včasih pa tudi ob katarzičnem vzdušju. kriterij za srečo: pozitivno vzdušje.	1	2%	3%	56%
	odvisno od želj in preferenc.kriteri za srečo je zadovoljstvo z opravljenim ne glede na primerjalno vrednost.	1	2%	3%	59%
	ko so zadovoljene vse moje potrebe, socialne, duševne, kulturne :)	1	2%	3%	62%
	kot sem rekla malenkosti, ko cutis zadovoljstvo in te ima da bi zavriskal	1	2%	3%	64%
	v teoriji, mirna vest, zadovoljstvo s svojim življenjem, v praksi...nimam pojma, ker mi že ni uspelo.	1	2%	3%	67%
	srečo dojemam kot daljše časovno obdobje zadovoljstva/ugodja. torej ne akfektnih čustev, kot naprimer evforije.	1	2%	3%	69%
	da me obdajajo ljudje, ki jih imam rada in se dobro razumem z njimi; ter da kar nekaj prostega časa namenim stvarim, ki me veselijo (potovanja, šport).	1	2%	3%	72%
	ko lahko rečem, da je nekaj popolno. ko je vse tako kot mora biti (zame).	1	2%	3%	74%
	delo, denar, še živa ožja družina, prijatelji, sex	1	2%	3%	77%

	sem zdrava; živim v stabilni državi, kjer se lahko mirno sprehajam ponoči, sem v stabilnem finančnem položaju in imam ljudi, j jim nekaj pomenim in oni pomenijo nekaj meni.	1	2%	3%	79%
	nekako si notranje miren in zadovoljen	1	2%	3%	82%
	včasih so zame sreča dogodki, spet drugič ljudje - odvisno. za srečo nimam kriterija, jo le občutim. težko bi definirala, kaj zame pravzaprav predstavlja srečo, težko bi določila kriterije	1	2%	3%	85%
	kriteriji za srečo so odvisni od posameznika. zame so to predvsem dobri odnosi z ljudmi, udejstvovanje v stvareh, ki me veselijo ter telesno in duševno zdravje.	1	2%	3%	87%
	ko komu nekaj zrihtam pa ga osrečim, mislim da samo to	1	2%	3%	90%
	prvi pogoj za srečo je, da smo materialno preskrbljeni (hrana, oblačila, stanovanje), potem pa se stvari stopnjujejo. osebno sem srečna takrat, ko imam zarevn osnovnih dobri še nekatere luksuzne.	1	2%	3%	92%
	biti med ljudmi, ki jih imaš rad, da si brez skrbi, da delaš kar si želiš.	1	2%	3%	95%
	sreča je stanje, ko nisi pod stresom, te ne pestijo hude skrbi in si obkrožen z ljudmi, ki te osrečujejo.	1	2%	3%	97%
	da počneš to kar te veseli in da si zadovoljen s svojim življenjem.	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	39	89%	100%	

Q10	Na kak način ste prišli do obrazcev, ki zagotavljajo srečno življenje? Se vam zdi, da ste jih uspešno ponotranjili, kar se posledično kaže v praksi?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	skozi leta spoznavanja same sebe. ja, dejstva, ki sem jih že imela dolgo v mislih sem morala ponotranjiti, da se je realnost dejansko spremenila	1	2%	3%	3%
	preko spoznanja samega sebe. sem jih uspešno ponotranjila	1	2%	3%	5%
	po slucaju, kazjo se odrekanju njih zavoljo vecje frekvence njih v prihodnosti	1	2%	3%	8%
	najvrjetneje z vzgojo, socializacijo, ter z izkušnjami, ki nam jih daje življenje. da, mislim da sem.	1	2%	3%	11%
	mislim, da nimam obrazcev ali strogih kriterijev - srečo ocenjujem in prepoznavam po svojih čustvih, občutkih	1	2%	3%	13%
	da. če veš, kaj te osrečuje, lahko te potrebe ponotranjiš in vedno težiš k doseganju teh potreb.	1	2%	3%	16%
	mislim da	1	2%	3%	18%
	prišla sem do tega, ker nisem iz bogate družine, torej morem iskati srečo v čem drugem, ne denarju, ker če bi se osredotočala kako malo imam v primerjavi z drugimi, bi se lahko že ubila	1	2%	3%	21%
	socializacija vsekakor oblikuje razumevanje dobrega in slabega. tako torej je družba neki širši pokazatelj kaj je sreča, medtem ko sam bolj precizno definiraš na podlagi izkušenj, kaj ti ugaja in kaj ti ne ugaja.	1	2%	3%	24%
	ni univerzalnega obrazca, sprejemanje kot najširši okvir ("obrazec")	1	2%	3%	26%
	/	1	2%	3%	29%
	da, vem kaj je prav in k čemu stremim	1	2%	3%	32%
	prišla sem zgolj z ugotovitvijo, da si je v življenju potrebno postavljati sprva male cilje, ki če so uspešno doseženi, vodijo do večjega, končnega cilja. sem jih uspešno ponotranjila, da.	1	2%	3%	34%
	nism zmeraj mnenja, da sem jih uspešno ponotranjila. odvisno od situacije.	1	2%	3%	37%
	nisem prišo, tako da težko komentiram to vprašanje.	1	2%	3%	39%
	ne vem, morda. o tem nikoli nisem razmišljala	1	2%	3%	42%
	ne razumem vprašanja	1	2%	3%	45%
	do obrazcev sem prišla skozi socializacijo in lastnih izkušenj. moje ponotranjanje tega	1	2%	3%	47%
	menim da je uspešno, saj k temu sledim, kar na se ne pomeni, da s svojo aktivnostjo to vedno, ce na tvojem obrazcu pise da si optimist, je to to	1	2%	3%	50%
	uf... delam na sebi - tudi s pomočjo dodatnih izobraževanj in alternativnih prijemov. nisem jih še čisto ponotranjila - delam na tem:)	1	2%	3%	53%
	brala sem, se pogovarjala z ljudmi... se trudim, da postajajo del moje notranjosti	1	2%	3%	55%
	poglobljeno iscem nive odgovore na vprasanja o sreci, ker starim ne verjamem vec.	1	2%	3%	58%
	zagotovo je k tem pripomogla kultura v kateri živimo	1	2%	3%	61%
	kaj danes v današnji družbi potrebujejo za srečno življenje nam v prvi vrsti prikazujejo mediji oz. reklamni oglasi. te vzorce ljudje ponotranjimo in ne dvomim, da sem nekatere iz med njih ponotranjila tudi sama.	1	2%	3%	63%
	od ljudi s katerim preživim največ časa. dokaj uspešno.	1	2%	3%	66%
	mislim, da sem jih uspešno ponotranjila, in pa do so za to krivi hollywood, filmi, knjige, ki so predstavljali kaj naj bi bila sreča.	1	2%	3%	68%
	ne vem	1	2%	3%	71%
	v času odraščanja sam ugotoviš kar te osreči in zagotovi srečno življenje. po mojem mnenju je pri meni dolgo trajalo, to da zdi se mi da sem dobro razvila "algoritem" do sreče.	1	2%	3%	74%

	cenim malenkosti, da.	1	2%	3%	76%
	da.	1	2%	3%	79%
	nevem, sledi temu kar se tebi zdi kul in v redu	1	2%	3%	82%
	ja iz prakase, ceprav vcasih ni uspesno samo jebiga, sem bol optimist kljub vsemu :)	1	2%	3%	84%
	ne, nisem jih uspesno ponotranjila, sem v fazi sprejemanja tega dejstva :)	1	2%	3%	87%
	preko družine, prijateljev in družbe. večino ključnih obrazcev sem prevzela od družine.	1	2%	3%	89%
	wow, srečno življenje zagotavljajo obrazci? potem bi kakšen res prišel prav. sreča pride po mojem spontano, dvomim (vsaj pri meni) da so zato pravi kakšni obrazci.	1	2%	3%	92%
	ne razumem čisto vprašanja, ampak vseeno: obrazce za svojo srečo sem ustvarila sama, niso izšli iz navad npr. mojih družinskih članov in sem jih seveda ponotranjila. ne vem, če sem odgovorila.	1	2%	3%	95%
	da	1	2%	3%	97%
	iz opazovanja drugih pripadnikov moje kulture/družbe opažam, da so moji obrazci za srečo drugačni (kakor arogantno se to sliši). v glavnem se to tiče mojih nematerialnih virov za srečo, ki jih redko opazim pri drugih. vseeno menim, da bolj kot srečna, sem pozitivna oseba, kar mi večkrat potrdijo drugi.	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	38	86%	100%	

Q11	Imate kdaj občutek, da kultura/družba skozi konstruiranje »srečnih« obrazcev posledično ustvarja vojsko zadovoljnih, poslušnih in ponižnih posameznikov?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	seveda to je možno, vendar nisi srecen ce se ukvarjas s takimi vprasanji :)	1	2%	3%	3%
	sigurno, je to eden izmed tisti okvirje ki vpliva na odražanje družbe in jo tako vodi.	1	2%	3%	5%
	da	2	5%	5%	10%
	ja, ponekod očitno.	1	2%	3%	13%
	se strinjam, ampak spet - kaj dojemáš kot kulturo/družbo? kaj pa interesi kapitala?	1	2%	3%	15%
	saj sedaj ni več srečnih obrazcev, tako da množice niso zadovoljne.	1	2%	3%	18%
	možno	1	2%	3%	21%
	da, veliki nateg, ce bos kupil/pocel to bos srecen kot nekdo drug ki je navidezno srecen	1	2%	3%	23%
	kultura/družba zagotavlja vzorce, ki vzpostavljajo družbeno kohezijo, slednje pa izvirajo med drugim tudi iz zadovoljstva in skupnega cilja. ne verjamem, da so množice dejansko zadovoljne in zato vojska poslušnih in ponižnih posameznikov. bolj gre za stanje, ko jih kultura/družba oz. hegemonija vladajočega razreda prepričajo, da obstoječemu stanju ni alternative in se posledično z njim sprizanjajo.	1	2%	3%	26%
	menim, da družba delno lahko ustvarja srečne posameznike, vendar zgolj z manjšimi posegi. v kolikor so premiki drastični in prehitri, to ni mogoče. to se lahko spreminja na ravni kulture, ki pa se spreminja počasi.	1	2%	3%	28%
	seveda	1	2%	3%	31%
	da.	1	2%	3%	33%
	lahko bi tako dejali, da vendar mislim, da družbi prej uspeva ustvariti nesrečne ljudi, kot pa srečne. srečo je težje umetno ustvariti, precej lažje je pri ljudeh vzbuditi negativne emocije kot pozitivne. vsekakor pa drži, da je srečna družba manj nevarna kot pa tista, ki je nezadovoljna in se zato posledično upira.	1	2%	3%	36%
	nimam takega občutka	1	2%	3%	38%
	možno da je žal res tako.	1	2%	3%	41%
	družba je vedno manj zadovoljna, zato so se ljudje začeli razburjati, upirati.	1	2%	3%	44%
	nevem, zdi se mi da so vsi kao srečni, ampak vsi se nekaj pritožujejo/pritožujemo. tu se mi zdi da postaja problem vrednot, ker se mi zdi da človeške vrednote postajajo vse bolj materialne, je folk srečen dokler imajo svoj mobitel. če ne.. pa kaos!	1	2%	3%	46%
	ne, kadar se pogovarjamo o sreči, mislim, da ima vsak posameznik svoje stvari, ki ga delajo srecen - za nekatere je to denar, za druge prijatelji, za tretje zivali itd.	1	2%	3%	49%
	množice že dolgo niso več zadovoljne	1	2%	3%	51%
	ja ampak ti obrazci so tako zgrešeni, da po njih na koncu večina sploh ni srečna	1	2%	3%	54%
	seveda. smo kot ovce, dokler se ne zgodi zares nekaj nezaslišanega kar nam zelo škoduje.	1	2%	3%	56%
	ja	2	5%	5%	62%
	ne	1	2%	3%	64%
	mogoče je to zgolj posledica, ne pa prvotna ideja zakaj se pojavljajo določeni vzorci v družbi.	1	2%	3%	67%
	ne, srečo si vsak kuje sam. vendar pa če je ekonomija/politika dobra in ne obremenjuje posameznikov, to pripomore k njihovem srečnemu življenju. zato si prizadevajo, da nam te zadeve predstavljajo na tak način.	1	2%	3%	69%
	mislim, da je to malo bolj kompleksno kot je razumevanje sreče. je pa vsekakor ključna. trenutno nam obrazec sreče oblikuje predvsem potrošnja ... niti ne družba kot taka zaradi bojazni prej uporom.	1	2%	3%	72%

	da, imam takšen občutek.	1	2%	3%	74%
	seveda, ampak je razlika med umetno ustvarjeno srečo in resnično srečo - le-ta je individualna pri vsakem	1	2%	3%	77%
	prevečkrat.	1	2%	3%	79%
	imam.	1	2%	3%	82%
	se strinjam, družba nato spozna, da je šlo za sebi namenjeno simulacijo, ustvari se strah, ki producira grožnjo, ki je prej ni bilo (priseljence, lgbt, ženske)	1	2%	3%	85%
	da (trenutno precej neuspešno)	1	2%	3%	87%
	seveda! s temi stvarmi se prekriva resnično stanje v družbi/državi. že rimljani so se tega zavedali dobro- zakaj pa mislite, da so prirejali znameniti igre v anfiteatih itd.	1	2%	3%	90%
	sicer se strinjam s trditvijo, ampak se mi zdi težko uresničljiva saj ima družba/kultura (ne)posredni vpliv le na posameznikovo mišljenje in vrednote, ne pa tudi na njegove občutke ter osebno srečo	1	2%	3%	92%
	ne.	1	2%	3%	95%
	ne. je zgolj navidezno. če si nesrečen ne boš nič bolj srečen, če so drugi srečni, ampak se boš še bolj zavedal lastne nesreče.	1	2%	3%	97%
	mislim, da je ravno obratno. da družba skozi nedosegljive ideale sreče, ustvarja množico družbeno funkcionalnih posameznikov, ki so vselej malce nezadovoljni, nezadovoljen, nesrečni. to je idealni posameznik današnje družbe - kot tak bo vedno odličen potrošnik - bo večni iskalec, kupovalec in nabiralec sreče.	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	39	89%	100%	

Q12	Imate kdaj občutek, da je vsesplošna sreča, h kateri stremimo, ker smo tako naučeni, pravzaprav le plehka in površinska krinka vsesplošnega nezadovoljstva?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	absolutno!	1	2%	3%	3%
	mogoče. mogoče pa imamo napačno predstavo o sreči.	1	2%	3%	5%
	obcasno, da.	1	2%	3%	8%
	ja	3	7%	8%	15%
	ne	5	11%	13%	28%
	o da, večkrat!	1	2%	3%	31%
	včasih	1	2%	3%	33%
	ne, vsak stremi k osebni sreči. to nima povezave s tem, da samo zaradi nezadovoljstva želimo biti srečni ampak želimo biti srečni ves čas. tudi ko smo že srečni si to želimo ohraniti in nadgraditi.	1	2%	3%	36%
	dobro vprašanje, ampak mislim da ne. čeprav so množice dan danes vsekakor nezadovoljne, si dogodki, ki jih definiramo kot srečne, niso tako različni od tistih, ki v življenju vsesplošno so zadovoljni.	1	2%	3%	38%
	da, imam takšen občutek. velikokrat je sreča tudi zaigrana.	1	2%	3%	41%
	ne, mislim da je skromnost tista ki to povzroča.	1	2%	3%	44%
	preveč stremimo k temi kako srečo doživljajo drugi, vsaj jo doživlja drugače. nekdo vidi srečo v tem da ima denar, nekdo v tem da je zdrav, nekdo v tem da ima okoli sebe ljudi, ki ga imajo radi ...	1	2%	3%	46%
	s tem se zelo strinjam. ljudje si želijo doseči neko raven sreče, ki je predstavljena v družbi. v resnici sploh ne vedo, kaj točno želijo doseči. tudi če to morda dosežejo, to pogosto ni tisto, kar so želeli. tako so zopet na začetku in nesrečni. mislim, da si moraš sam postaviti cilj, ki bo zate predstavljal srečo. in pri tem ni cilj sreča sama, temveč je pot do tega še pomembnejša.	1	2%	3%	49%
	ne, obstaja filozofska utemeljitev maksimalnega dobrega; krinka je le, če jo izvajamo iz nepriznavanja, zaradi nesprejemanja ne-sreče v družbi; ideologija zdrave družbe; zdrava družba-srečna družba, teren ni namenje posploševanju	1	2%	3%	51%
	nimam takega občutka	1	2%	3%	54%
	ja, ni slaba ideja	1	2%	3%	56%
	včasih. čeprav vedno bolj opažam (mogoče so to leta), da si ljudje okoli mene že iščejo drugačno srečo kot pred npr. 10 leti.	1	2%	3%	59%
	da	4	9%	10%	69%
	ja, saj je sreča za vsakega posameznika nekaj drugega. vsi smo enaki a hkrati vsi različni, zato ne moremo prodajati zgodbe, da bomo bili vsi srečni, če bomo živeli po določenih načelih.	1	2%	3%	72%
	ne.	1	2%	3%	74%
	včasih	1	2%	3%	77%
	seveda. to je pa uspešno opravljena naloga sodobnega kapitalizma. ustvarja potrebo po še, ki je nikoli ne zadovolji.	1	2%	3%	79%
	ne, nekateri ljudje so večno nezadovoljni, ker so takšni po karakterju oz. so zakompleksani oz. nimajo pravih vrednot	1	2%	3%	82%
	ne, nikoli	1	2%	3%	85%

	absolutna sreča ne obstaja. zato nekateri verjamejo v boga, nekateri v sebe...	1	2%	3%	87%
	da.	1	2%	3%	90%
	ne.	1	2%	3%	92%
	morda, če ni iskrena	1	2%	3%	95%
	menim, da je sreča lahko krinka nezadovoljstva. ljudje se lahko naučimo biti srečni, kadar smo nezadovoljni. sreča je naučena. tudi dandanes menim, da je sreča velikokrat krinka, vendar ne bi rekla, da gre za vsesplošno nezadovoljstvo.	1	2%	3%	97%
	da, ampak le v primeru da strmino k necemu kar nam narekuje družba in smo to uspesno ponotranjili	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	39	89%	100%	

Q13	Se vam zdi, da v primeru, če si zastavimo povsem svoje kriterije za srečno življenje, zaradi pritiska okolice pravzaprav ne moremo biti zares srečni?	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	Odgovori				
	zopet mogoče, če srečo pojmuje in doživljamo na enak način. odvisno torej.	1	2%	3%	3%
	lahko smo ce se dovolj distanciramo on negativizma ostalih članov družbe	1	2%	3%	5%
	odvisno ali nam je mar za okolico ali ne. npr. ce so proti nam družina in prijatelji potem bolj ne kot ja, ce pa nas podpirajo pa smo lahko.	1	2%	3%	8%
	ob odrekanju pričakovan družbe lahko človek postane zares srecen	1	2%	3%	10%
	to ni res! se ne strinjam maruša. ne strinjam!	1	2%	3%	13%
	odvisno kako do vzeten človek si in kako imaš razčiščene pojme o življenju. če ti izpolnjuješ svoje kriterije in se ravnaš po njih lahko najdeš srečo v kolektivu, ker si našel notranji mir.	1	2%	3%	15%
	to ni res. vsak posameznik po svoje pojmuje srečo in s tem ni nič narobe.	1	2%	3%	18%
	pomembno je, da sledimo sebi, da včasih ne upostevamo okolice, ceprav zna biti težko, ker ne zelimo izstopati	1	2%	3%	21%
	to ne drži. če zaupaš vase in veš kaj hočeš, potem te oklica (v veliki meri) ne ovira. sreča je lastna človeku, ne bi smela biti pod vplivom oklice.	1	2%	3%	23%
	odvisno kako se soočimo s pritiskom okolice.	1	2%	3%	26%
	mogoče za srečno življenje ne potrebujemo kriterijev in sreče :)	1	2%	3%	28%
	ne	5	11%	13%	41%
	to je odvisno od posameznika in njegove alternativne konstrukcije sreče. prav tako je odvisno od "balončka" ljudi, ki ga obdajajo. sama občutim te pritiske samo s skupino določenih ljudi, medtem ko z drugimi ne. ti pritiski so včasih nezavedni, ko drugi glede na situacijo mislijo, da bi morala biti nesrečna in čeprav razumem od kod njihovo mišljenje, v resnici nisem. iskreno tudi mislim, da je slovenska družba nagnjena k temu, da posamezniku ne dovoli, da bi bil srečen ter da lahko potem vsi "uživajo" v skupni nesreči. to pa je povsem v neskladju s tvojo tezo.	1	2%	3%	44%
	ja, v nekaterih primerih, ker je vedno nekdo ki bo vedel, "kaj je boljše zate, kako bi ti moral srečno živeti"	1	2%	3%	46%
	ne, vse je odvisno od volje in karakterja. se pa zgodi, da te lahko družba posameznikov izloči, spet druga te pa zaradi tega sprejme.	1	2%	3%	49%
	ne, lahko smo	1	2%	3%	51%
	smo lahko srečni tudi po svojih kriterijih - to se mi zdi še najpomembnejše.	1	2%	3%	54%
	pritisk okolice je vedno prisoten, od nas pa je odvisno, kako se s tem pritiskom spopademo in ali mu dovolimo, da nam uniči srečo.	1	2%	3%	56%
	ne, to ne verjamem	1	2%	3%	59%
	ne. vsak si lahko najde svojo okolico v kateri bo srečen ne glede na večino.	1	2%	3%	62%
	odvisno od kriterijev in posameznika. nekje sem prebral, postavimo si male cilje, da jih lahko dosežemo hitro, če pa jih ne, ne bomo globoko razočarani. mogoče bi veljalo to tudi za naše kriterije sreče.	1	2%	3%	64%
	delno tudi, saj živimo v družbi in ta se odraža v nas	1	2%	3%	67%
	stvar motivacije in ustvarjenosti; zunanost kot jo dojemamo je perspektiva, ne reprezentacija	1	2%	3%	69%
	lahko smo	1	2%	3%	72%
	za takšno srečo je potrebno imeti zares močno hrbtnico in si seveda postaviti kriterije, ki ne vključujejo drugih (oz. jim s svojim delovanjem na nikakršen način ne škodujejo)	1	2%	3%	74%
	tudi to je res.	1	2%	3%	77%
	če strmiš k sreči in najdeš ravnovesje v sebi si lahko ne glede na vse srečen. vendar je to ravnovesje v večini primerov težko vzpostaviti.	1	2%	3%	79%
	ne. mislim da tako lahko bolje uživamo življenje, če imamo svoje kriterije in cilje.	1	2%	3%	82%
	nikoli ne moremo biti tako srečni, da ne bi mogli biti še bolj (hierarhija potreb - zadovoljliši eno, pojavi se nova)	1	2%	3%	85%
	če v nekaj verjameš. potem moraš temu slediti. na vseh področjih so pritiski, vendar, če hočeš biti srečen se moraš boriti za svojo srečo.	1	2%	3%	87%
	se mi zdi da je tak ja	1	2%	3%	90%

	v veliki večini primerov je tako oz. slej ko prej pridemo do točke, ko se zdi "podretitev" nujna.	1	2%	3%	92%
	lahko smo. pač faktorke, ki to srečo spodbijajo umaknemo oz. jih poskušamo vsaj razumeti iz drugega zornega kota.	1	2%	3%	95%
	če so ti kriteriji popolnoma drugačni, potem težko, ker nas družba popolnoma izloči in onemogoča to doseči.	1	2%	3%	97%
	nikoli	1	2%	3%	100%
Veljavni	Skupaj	39	89%	100%	

XSPOL	Spol:				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Ženski)	28	64%	74%	74%
	2 (Moški)	10	23%	26%	100%
Veljavni	Skupaj	38	86%	100%	

XSTAR2a4	V katero starostno skupino spadate?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (do 20 let)	3	7%	8%	8%
	2 (21 - 40 let)	34	77%	89%	97%
	3 (41 - 60 let)	1	2%	3%	100%
	4 (61 let ali več)	0	0%	0%	100%
Veljavni	Skupaj	38	86%	100%	

XIZ1a2	Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (manj kot 4 letna srednja šola)	0	0%	0%	0%
	2 (4 letna srednja šola ali več)	38	86%	100%	100%
Veljavni	Skupaj	38	86%	100%	

XDS2a4	Kakšen je vaš trenutni status?				
	Odgovori	Frekvenca	Odstotek	Veljavni	Kumulativa
	1 (Šolajoči)	29	66%	76%	76%
	2 (Zaposleni in aktivni)	8	18%	21%	97%
	3 (Zaposleni, a neaktivni)	0	0%	0%	97%
	4 (Brezposelni)	1	2%	3%	100%
	5 (Upokojeni)	0	0%	0%	100%
Veljavni	Skupaj	38	86%	100%	